

nina plačana v gotovini

KULSTRAČIJA

1931

Miss Jugoslavija 1931

ELIDA SHAMPOO

ILUSTRACIJA

ŠTEV. 2 / 1931 / LETO III. / LJUBLJANA, KOPITARJEVA UL. 6 / TELEF. 2549 / ČEK. RAČUN 12.587
NAROČNINA LETNO 100 DIN / POLLETNO 55 DIN / ŠTEVILKE PO 10 DIN / INOZEMSTVO LETNO 120 DIN / AMERIKA 3 DOL

Mali Pierrot
Feldscharek, Wien

VSEBINA:

Mali pierrot	37
Usoda maske: iz demonskih svetišč v pustolovsko zaplotje (Boris Orel)	38
Z veselih predpusnih prireditelov	40
Looski ples na Taboru	41
Razvoj družabnega plesa (F. B.)	42
Smuk na Pohorju (A. Z.)	44
Drsalke (M. C.)	46
Ce frak dobro pristojna (N. O.)	47
Iz gledališč: Figurine. Gostovanje Baklanova. Werther. Nina nana, punčka moja	48
T. G. Masaryk častni doktor univerze v Ljubljani	49
Ruski pesnik Igor Severjanin v Ljubljani	49
F. S. Finžgar — šestdesetletnik	50
Nove knjige	51
O zimskem spanju živali (Dr. St. Bevk)	52
Ženitev Yussufa Khana. Roman (F. Heller)	54
Film: Novi filmi	57
Tehnično delo za zvočni film	58
Film v službi higijenske propagande (Mladen Široka)	59
Lillian Harvey in Willy Fritsch v Ljubljani	59
Pergamski oltar v Berlinu (R. Ložar)	60
Naš vsakdanji kruh	64
Rože iz papirja in blaga	65
Prekmurske narodne noše	66
Manj, baba, manj!	67
Kaj bi bilo, če bi ne bilo Zlatoskega toka	68
Narava oblikuje	70
Na potopanju v Avstralijo	70
Ledarji (Dr. V. Bohinec)	71

Naslovna slika na ovitku: M. Bambič: Kurent (akvarel)

Velike oči in razočarani obrazi

Usoda maske: iz demonskih svetišč v pustolovsko zaplotje

Boris Orel.

Oton Gaspari: Maska

in vnanjostjo, vsebino in obliko ter se strahotno spasila v podobo mejišča tostranosti in onostranosti. In kot taka se je potem izoblikovala v stvor groze, demonizma in satanizma. Zunanja oblika ali podoba maske je prav tako kaotična, nestalna in se vse križem hrani iz modnih pridobitev in obrazov vseh dob, kakor je njena funkcija dvomljiva, temne narave.

¹ Naziv »maska« je širok pojem; tista maska, ki zakriva samo človekov obraz, se pravilno imenuje krinka, naličnica.

I. Postanek maske¹ je nedvomno prav tesno spojen s tistim momentom, ko vstopajo besede: zakrivati, skrivati, zameniti, odkrivati, razodevati, razlagati, predstavljati itd., v svojevrsten ritem dejavnosti (aktivitete), čigar pragibalo so temne ali svetle sile človeka. Če bi gledali v maski (krinki, naličnici) le zastavek neke običajne skrivalnice ali španske stene, bi bil njen očrt kaj hiter in enostaven in zgolj tehničnega značaja. Za masko je namreč postala usodna tezišnica, ki si je pustolovsko izbrala za iztočnico — človekov obraz. Pa ne samo človekov obraz, vtihotapila se je v celega človeka in v vse stvari na zemlji. Nalik lažipodoba človeka in stvarstva je planila v življenje, se uporniško postavila med človeka in obkrožajoči ga svet, razbila zvezo med notranjostjo

II. V čem pa obstoji prav za prav funkcija maske? Bistvo maske? V odkrivanju in zakrivanju nekih obrazov, podob, svetov, namenov. Plesalske maske primitivnih narodov (glej »Ilustracije« št. 2, l. 1950) živo govore za čisto odkrivanje, predstavljanje ali razodevanje nekih svetov, duhov ali božanstev. Demoničnost in mističnost teh mask sta v svoji čistosti in vodoravnosti živ in veren odraz svetih namenov in tistih religioznih obredov primitivnega človeka, ki jih zasledimo v starem veku v Grčiji v obliki dijonizijskega kulta in še dalje v srednjem veku v bičarstvu. Vzporedno s to masko, ki je bila vsa v službi religije primitivnih narodov, pa je brzkone oživela tudi tista maska, kateri pripisujejo pripovedke iz ozemlja Kongo (Prim. Sydow: Die Kunst der Naturvölker) prestraševalne namene. Ali bolje: maska je pomenila uresničenje »črnega moža«, maska se je udvorila v območju vzgojnih nagibov. Prvotno v tem območju, potem pa še v kakem drugem, temnem in strahotnejšem. V njej nam je predvsem iskati začetnico tiste običajne poulične maske, ki se je preseljevala iz enega območja v drugo, svobodno šarila na pustnih maskeradah, se priklatlila v našo dobo že kot strašno rafinirana, graciozna in kultivirana stvar, toda prav radi tega konec koncev že kot meščanska obledelost, groteskna zapaščina in zaostalina davnih, demonskih svetov in božanstev in v tej končnici pokazujoči vso izstradanost in izstrohnlost svoje večne kljukovite črte vlačugarstva.

III. Plesalske in (prestraševalske) maske: dvojje vej na drevesu, ki enovito raste iz kozmičnih in kaotičnih sil človeka. Nujen posledek civilizacije, posameznih kulturnih dob in stoletij pa je bil ta, da so se kaotične in kozmične silnice človeka razbile, razkosale, ali bolje, porazdelile na več oblik izživljanja ter se močno izmeknile iz prvotne tako enorodne usredbe (koncentracije). Nastanek dramske umetnosti, novih religij, literature, znanosti, pojav cirkuških iger, mode, menjajočih se družabnih oblik, športa itd., itd., je hkratu nastanek tolikih in tolikih odlaknic, po katerih so jele vhajati kaotične in kozmične silnice človeka v brez-krajnost. Zaradi tega je plesalska maska, v kateri je bilo toliko prirodne prasile, kaj hitro izumrla. Nekje pa je le nanovo zaživel. V starem grškem gledališču. Čeprav je reševala nemalokrat gledališče iz tehničnih stisk, je bilo njeno poslanstvo sveto, vzvišeno: obujala je like iz teksta. Pa ne samo v staroveški, tudi v srednjeveški dramski umetnosti je igrala maska veliko vlogo. Uporabljali so jo »z samoniklim občutjem in izredno tenkovestnostjo«.

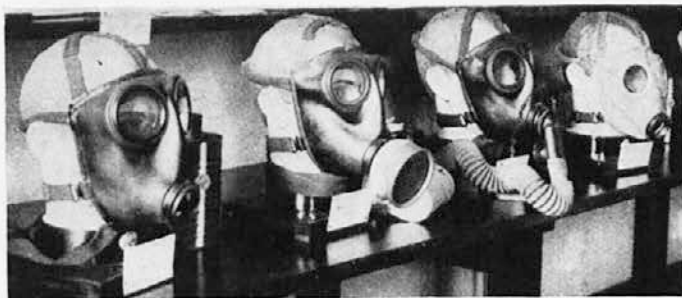
(W. Michel.) Nežna mladenka se maskira kot blodeči vitez, mladeniči se preobrazijo v starčke, nedoletnice v babice. Tako maskiranje nam v vsej svoji drastičnosti in primitivnosti prikazuje rokodelčiči v »Snu kresne noči« W. Shakespeara. Podoben študij italijanske igre »Commedia dell'arte« nam bi istočasno izoblikoval tudi zanimiv donos k poglavju o maski. »Commedia dell'arte« nam je dala predvsem nekaj večnih postav, (Colombina, Pierrot, Harlekin, Brigella, Pantaloni), katerih se je na svojevrsten način poslužila in se še poslužuje koreografska umetnost, literatura, slikarstvo, cirkus in — pustna maškerada. Vsak od teh figur je našemljjen v svojo zanj tipično šarovito obleko; gornji del obraza pa zakriva črna krinka. Torej: pojav črne krinke! Ta maska ali krinka ne pove nič, ne posnema človekovega obraza, predstavlja kvečjemu njegov obris v tonu črne barve. V tej enostavnosti in skoposti izraza je zapopadeno vse njeno aristokratstvo, v njeni molčečnosti in zagonetnosti pa tiči pravo hudičevstvo. Ker tako trdovratno in verno opravlja funkcijo zakrivala, nam je njen popravek in pomen v zločinskih sferah jase in umljiv. Zakaj pustolovec v črni noči ravno v črnem plašču in s črno krinko na obrazu vlomi v stanovanje upravnega svetnika delniške družbe in zakaj morilec skriva svoj resnični, razbojniški obraz za črno krinko? ... Pojav črne maske (in še bele, rdeče, plave itd.) na sodobnih meščanskih maskeradah pa je že do zopernosti stereotipen. Toda v prvem slučaju, slučaju zločinca smo odkrili človeka ki pod varstvom črne krinke ruši red, od Boga postavljen, v drugem slučaju pa zalotimo meščana, ki mu je maska zaščitna znamka za postavljanje novih fantazijskih svetov, ki slej ali prej zamočvirijo v meščansko omlednost in kalnost.

Vlom, umor, vojna: v bistvu prav nič si nasprotujoča svinčena ozračja, v katerih zavzema maska času, prostoru in zemeljskim stvarjem primerno in podobno obliko. Pa je vendar v prastarih vojnah oblika maske nekam odkrita, patetična in »epsko« zvijačna. Hudomušna skovanka bogov in junakov. Izdelek gospoda Zaglobe. Od Homerja opevana vojna zvijača Odiseja — trojanski konj — predstavlja v luči sodobne vojne tehnike pravljico maske. Brez trojanskih konjev pa ni nobena bojna taktika vseh dob. Včasih so ti trojanski konji pasivni, včasih močno aktivni. V njihov pasivni del spada, da govorim iz sodobne vojne taktike: maskiranje zemljišča, v aktivni del: lažne koncentracije armad. Maske proti plinom, ki so po obliki najbolj slične običajnim naličnicam, so pa resnične varovalke človeškega življenja. Edinice, v katerih pač ni zagonetnosti in pustolovstva, pač pa so pustolovski in pošastni elementi, proti katerim je izpostavljena.

Oton Gaspari: Maska

IV. Maska pa je tudi v literaturi zavzela neke svojevrstne oblike. Odmaknila se je prav močno od svoje, običajne konkretne podobe ter postala nekak abstrakten pojem. Posebno učinkovito obliko maske, ki pritrva naporno vsebino, je ustvarilo moderno umetniško predvajanje groze, namreč: dušno zamenjano. V tuje prestavljeni »jaz« je eden najpriljubljenejših motivov groteskne literature (»Črne maske« L. Andrejeva). V slovenski literaturi

Maske proti plinom, najraznobarstnejših oblik

bi bilo zanimivo obdelati prav iz tega gledišča fantastično liriko Antona Podbevška ter dramo in prozo Mirana Jarca. Črni čarodeji, Bog in pustolovec, Vergerij, Ognjeni zmaj. To presajanje »jaza« v tuja telesa pa pravljica čudovito dobro pozna v obliki ukletve (začaranja). Potem živalske pravljice, basni s končnim podučnim verzom. Živalske podobe, ki živijo po teh pravljicah, na različne načine razodevajo življenje človeka samega.

Najmočnejša, najbolj zavržena pojavna oblika maske pa je tista, ki pritrva neko vse-

lino, ki je sploh ni. Sleprija, ki ne krije nič ali pa samo smrt. K tej obliki maske prištevam W. Michel v svoji knjigi »Das Teufliche und Groteske in der Kunst« vse lutke, narijone, strasila, samogibe. Ali ne kažejo lutke na tenkih žicah na nevidnega impresarija-človeka, ki stoji za lutkovnim odrom, neviden ljudem, s svojim svetom misli in čustev? Često je za Gašperčka skrtil srednjeveški človek svoj dijonizični element. Dalje: predvsem voščene lutke, ki razprožajo mrliško grozlost po sodobnih panoptikumih. Te zamenjujejo golo človeško telo ali pa njegove posamezne ude. Pred tako voščeno lutko se ustavi junak iz spisov Jana Paula in ves razočaran vzklikne: »To je torej tako zvano bivanje!»

Kajti to je funkcija maske, pravi W. Michel, da povzroči, da njena žrtev obupa nad življenjem. A medtem, ko zanika svet, je tudi vrelec, iz katerega se izlivajo toki kozmične noči v solnčnost in pa zdravje naše jasne, ljubljene zemlje.

Gavranic

Najmanjša
NEREDNOST
zamore ozeti ženi njeno dražest. Gladka in nežna koža je ponos vsake žene

Eau DIXOR
(Tekočina za odstranjevanje dlacice)

Odstranjuje odvisne dlacice v eni minuti. Je to izorsten in edinstven preparat svoje vrste, redka in bistra tekočina, ki jemlje tudi najčvršče dlacice življenjske zmožnosti ter jih popolnoma uničuje. Uporaba je zelo enostavna in čista, ter poceni. Brez Eau Dixor-a ni moderne dame!
Prodajna cena Din 40.—

SOCIÉTÉ DES
PRODUITS
DIXOR, PARIS

DEPO:
COSMOCHEMIA
ZAGREB
Smičiklasova 23

S plesa »Jadranske straže« v Unionski dvorani
Zbor slovenskih narodnih noš: »slovenska ohceta«
Foto »Ilustracija«

Z veselih predpustnih plesnih prireditev . . .

Desno: Srbske narodne noše
na Slovanskem večeru »Jadranske straže« v Ljubljani
Foto »Ilustracija«

Skupina narodnih noš
na plesu »Jadranske straže«

Desno: S plesa akad. društva »Jadran« v Ljubljani.
Ob otvoritvi

Foto »Ilustracija«

Lovski ples na Taboru

Tradicionalni lovski ples, ki se vrši vsako drugo leto, je tudi letos priložil izredno mnogo gostov z najodličnejšimi člani slovenske lovske bratovščine. Prostore je okusno opremil doorni preparator g. Herfort

Foto »Ilustracija«

Levo: Odlična lovska družba. Na desni gg. Vladimir Ravnihar in direktor Karel Čeč

Spodaj: Pri vitkem srnjaku. Prav na desni aranžer g. Herfort

Zbor lovkinj na lovskem plesu

Razvoj družabnega plesa

B. F.

Prvi valček
(19. stoletje)

Ples je najstarejša umetnost. Vedno znova nam odkriva zgodovina med prvimi sledovi kulture skoraj vseh narodov spomenike, na katerih so upodobljeni najrazličnejši ritmi in gibi primitivnih plesov. Ritmični izraz je najenostavnejši in najnaravnostnejši. Saj imamo vendar dve enaki roki, dve enaki nogi, ritmično bitje srca in enakomerno dihanje. Prvi plesi so bili religiozni, čarovniški in bojni. Gibi so se navadno vezali s petjem. Tako so nastali narodni plesi, ki so prehajali z besedilom vred iz roda v rod.

Narodni plesi so bili prva podlaga družabnim. v srednjem veku je imelo ljudstvo v mestu in na deželi svoje

plese, cehi in različne druge korporacije svoje. Najsilnejše navdušenje za ples je vladalo navadno v časih največjih skrbi, vojne in bolezni. Takrat so ljudje najbolj lahko-miselni. Plesne dvorane so bile v takih težkih razmerah vedno polne. Cerkev pa je svarila in opominjala ljudi k pokori. Tako so se razvili sloviti »mrtvaški plesi«. Klasičen je bil »mrtvaški ples«, ki ga je vprizoril v noči pred pepelnico sredo l. 1455. Piero di Cosimo v Florenci. Meščani so pričakovali z veliko napetostjo spreved razposa-

Smrtni ples. Miniatura iz rokopisa z Donau-eschingena. Sredina 16. stoletja

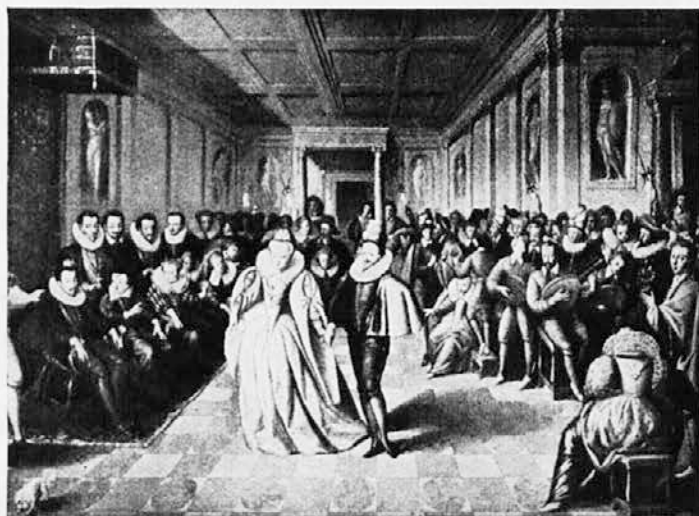
jenih mask. Namesto njih pa zagledajo naenkrat črno ogrnjen voz s slikami mrtvaških kosti in belih križev. Voz je bil poln rakev, sredi katerih je stala smrt s strašno koso. Pozavne so zadonele in rakev so se odprle. Iz njih so vstajali mrtveci v črnih oblekah, na katerih so bila naslikana okostja, sedeli na robih rakev in pridigali. Pred vozom in za njim so jahali mrtveci na suhih konjih in vihteli črne zastave. Tako je posegala duhovščina nena-

H. Aldegrever: Ženitovanjski plesalci

doma in nepričakovano v skrajno razbrzdanost vernikov v srednjem veku. Ohranilo se nam je nebroj miniaturnih slik iz srednjega veka, ki nam predstavljajo »mrtvaške ples«. Pod slikami so navadno življenjski nauki in opomini v verzih. Spomin na tiste čase je bil družabni ples, ki so ga tudi imenovali »mrtvaški ples« in se je ohranil do 17. stoletja. Sredi razposajene igre se je eden izmed plesalcev naredil mrtvega in je oživel šele, ko ga je poljubila oseba drugega spola.

Koncem srednjega veka se je razvilo v Evropi družabno življenje v širokem pomenu besede in z njim družabni ples. Kakor umetnost je doživela tudi družabnost takrat

Ples na dvoru Henrika III. ok. 1585. l.

svojo renesanso. Začeli so Italijani. Duh quattrocenta je navdušil zlasti višje plasti za eleganco in uglajenost. Ljudstvo s kmetov in po cehih je plesalo seveda še naprej svoje ples s poskočnimi koraki in z razposajenim vrtenjem. Vendar so se družabni plesi razvili prvotno iz narodnih. Imenitniki so stopali mirno in elegantno in mešali med korake najrazličnejše figure in poklone. Ti družabni plesi so postali najprivlačnejša atrakcija.

V tistih časih je bil najznamenitejši ples menuett, ki so ga prvič plesali na dvoru Ludovika XIV. Prvotno je bil

Menuett. Bakrorez Chodowieckega

»La poule«, priljubljena figura družabnega plesa.
Francoski bakrerez iz časa direktorija

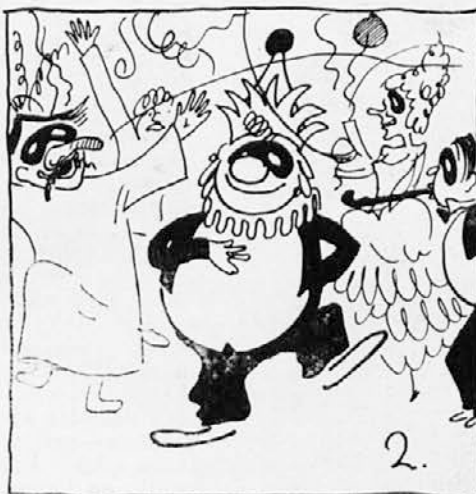
to narodni ples, katerega domovina je bil Poitou na Francoskem. Odlikoval se je po plemeniti graciji pred vsemi drugimi takratnimi plesi. Menuett je bil zelo težak ples z številnimi slikami in pokloni. Muzika je bila v tričetrtinskem taktu. Največji glasbeniki, med njimi tudi Mozart in Bach, so pisali menuette. Godba nam je ostala, ples pa je že davno skoraj čisto pozabljen, čeprav ga je predelanega prevzel tudi klasični balet. Omeniti moram še plese courante, gaillarde, pavane in volte. Gaillarde je bil v nasprotju z menuetom zelo poskočen in razgiban ples. V Nemčiji je nastal ples allemande z zelo melodiozno muziko v tričetrtinskem taktu. Ljudje so se polagoma naveličali plesati v kolonah, vsak par se je začel vrteti po svoje. Tako je postal allemande prva razvojna stopnja valčka, ki se je pojavil koncem 18. stoletja. Nemcem so

sledili tudi drugi narodi in ustvarili svoje plese. Nastali so espagnole, scottish, polonaise, sicilienne itd. Do danes se je ohranila samo četvorka, ki je edini figurirani ples. Četvorka je bila tudi prvotno narodni francoski ples s štirimi slikami. Vsaka slika je predstavljala po en letni čas. Češka beseda je nastala mnogo pozneje in se danes žalibog ne pleše več.

Z valčkom se začne nova doba družabnih plesov, ki se plešejo v pari. V 19. stoletju imamo celo vrsto plesov, ki pa so bili vsi podobni valčku; priljubljeni so bili zlasti polka, mazurka in galopp. Posebno je navdušila poskočna polka v štiričetrtinskem taktu, ki je prišla s Češkega. Takrat so dame nosile polka-frizuro, gospodje polka-hlače in polka-kravate. Še danes jedo na Francoskem polka-kruh. Podobno je bilo po svetovni vojni vse »shimmy«. Skrajno razposajen ples je bil cancan. Splošno se je plesalo v prejšnjem stoletju zelo veliko, baže celo več kot danes. V začetku našega stoletja pa se je pojavila splošna utrujenost, ki pa ni trajala dolgo in je bila le priprava na veliko nevihto. Plesali so samo v predpustu, mladina je zalajala v plesne šole samo radi bontona.

Tedaj pa je začela uvažati Amerika v Evropo tudi plese. Razpoloženje za ameriške plese sta ustvarili dve zvezdi severnoameriškega umetniškega plesa, ki sta zablesteli na evropskem nebu: Loie Fuller in Izadora Duncan. Odru je kmalu sledil kabaret in temu plesna dvorana. Prvi ameriški plesi so bili cawe-walk, tango in boston. Vse je govorilo o »modernih« parketnih plesih. Med svetovno vojno pa so se Američani kar vsipali v Evropo. V malih in velikih mestih se je množilo število plesnih lokalov — »dancings«. Ko so se preživeli tipično ameriški plesi foxtrott, shimmy, blues in boston, nam je začela pošiljati Amerika zamorske plese. Charleston, blackbottom, bananas-slides, heebies-jeebies in še druga eksotična imena. »Jazz« je skupno ime za vse te plese in njihovo muziko. V muziki prevladuje ritem, melodija je malenkostna. Zamorski plesi so že pozabljeni, njihova zapuščina pa je bogata ritmika, ki jo upošteva tudi resna glasba (poliritmika Stravinskega).

Ameriške plese so izpodrinili angleški. Angleški stil označuje elegantna mirnost. Angležu ples ni igra, ampak šport. Zato je vsak gib preračunan, vsaka kretnja točno predpisana. Ti plesi zahtevajo precej tehnike. Po zaslugi plesnega mojstra Adolfa Jenka so se razširili tudi pri nas.

M. Š.: Gospod Petelinski na predpustni zabavi

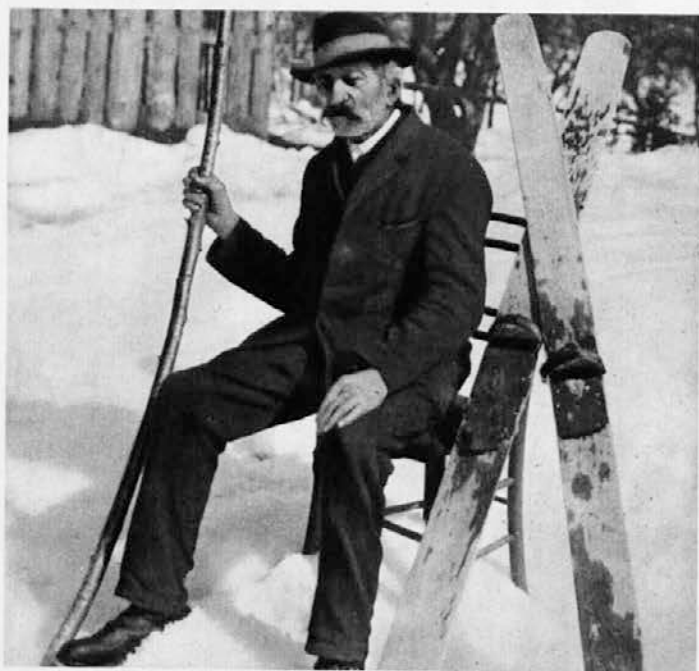

Urs. Graf. Plešočí kmetski par.
Perorisba

Sneg in smuči

Foto A. Kornič

Star možak z Blok sedi poleg smuči, ki jih rabijo še danes na Blokah v isti obliki kot pred stoletji. Smuči so široke, da se ne tope (t. j. vdirajo) v sneg

S tekme pri Ruški koči. Proak MZSP g. Neumann prihaja prvi na cilj Foto Marković, Maribor

Smuk na Pohorju

A. Z.

Smučarstvo je življenjska potreba severnih narodov, kjer zahtevajo vremenske prilike povsem druga prometna sredstva kot pri nas. Pri nas se je smučarstvo v kratki dobi — nekaj let — tako priljubilo, da lahko s sigurnostjo trdimo, da se bo v najbližnji bodočnosti razvilo v prav narodni šport. Za razvoj so vsekakor velike važnosti terenske prilike, katere so pri nas dokaj ugodne. Pohorje spada med naša najbolj pripravna slemena, kjer nudijo različni padci strmine tako začetnikom kot tudi izvežbanim dovolj zabave. Že zgodaj so smučarji opazili velike ugodnosti pohorskega pobočja in ga v vedno večjem številu obiskujejo. Vendar pa ne smemo pozabiti neumornega dela domačih klubov, ki s prirejanjem smuških tečajev za začetnike vršijo važno nalogo. Od časa do časa prirejajo klubi tekme. Letos se je vršilo troje tekmovanj, ki je privabilo na Pohorje rekordno število udeležencev.

Vojaška ekipa

Foto Marković, Maribor

Nežna in žametna

Taka bo Vaša polt, ako za njeno nego vztrajno uporabljate Elida proizvode. Posnemajte druge elegantne in uspešne dame, katere so našle v negi kože z Elido idealno sredstvo, kako se varuje mladost in lepota.

Elida milo Ideal posebno za nežno in občutljivo kožo. Ono je milo in čisto, očarljivo decentno ter skoz in skoz parfumirano.

Elida Crème de chaque heure daje koži medli in alabasterski ton. Ona varuje kožo pred vsemi vremenskimi vplivi.

Elida Coldcream čisti in hrani kožo čez noč. Polt postane idealno nežna, posledice malih poškodb pa kmalu izginejo.

Elida Puder je tako fin, da pokriva polt kakor sapica.

ELIDA NEGA LEPOTE

Drsalke

M. C.

Romain de Hooghe: Holandska noša. Dve drsalci

veliko število slik iz 17. in 18. stoletja, ki nam kažejo živahno vrvenje na ledu... Pa ne samo mladina, tudi dostojanstveni patriciji in elegantne patricijke se kaj pogosto pojavljajo z drsalkami na nogah.

Izven Holandske najdemo drsanje precej zgodaj tudi na Angleškem in Francoskem. Prvi drsalni klub je bil ustanovljen sredi 18. stoletja na Angleškem. Bil je to »Edinburg Seating Club«, ki je vpeljal za nove člane tudi sprejemni izpit. Kandidat je moral znati napraviti z vsako nogo zaprt krog in skočiti preko treh klobukov, položenih

Najstarejše drsalke, ki jih je uporabljaj že človek kamene in bronaste dobe, so bile narejene iz kosti. Take so ostale vse do 15. stoletja. Tedaj so Holandci, veliki ljubitelji drsanja, napravili nov tip drsalk iz kosa lesa, v katerega je bil vdolan železen gredelj. S tem, še precej okornimi drsalkami, so dosegli Holandci že precejšno brzino in napravili z njimi tudi prve korake k umetnemu drsanju. Da je bilo drsanje, posebno igre na ledu, ena najbolj priljubljenih ljudskih zabav na Holandskem, priča izredno

drug vrh drugega. Postati član kluba torej ni bilo posebno težko! Iz literature vemo, da sta bila navdušena drsalca Klopstock in Goethe, ki sta tudi v pesmi povelečevala lepoto tega zimskega športa.

Glavna ovira, da umetno drsanje ni moglo prav napredovati, so bile primitivne holandske drsalke, ki se ves ta čas niso nič izpopolnile. Odločilen korak naprej so storili v tem pogledu v drugi polovici 19. stoletja v Ameriki z uvedbo novega tipa drsalk, ki so bile izprva iz železa, kmalu pa iz jekla, tako zvane Halifaks drsalke. Bile so zelo pripravne in že močno podobne današnjim. Amerika je dala tedaj tudi prve umetnike na ledu, Jacksona Hainesa in par Callin Curtis — Nellie Dean. Haines je prišel l. 1868 v Evropo in je pokazal strmečemu staremu svetu do tedaj še nevideno umetnost v drsanju. Z njegovim nastopom se je začela v Evropi nova era v umetnem drsanju in višek te umetnosti predstavljata danes Sonja Henie in Karl Schäfer.

Kako pa kaj z drsalkami in drsanjem pri nas? Drsalke so prišle k nam po potu vseh ostalih tvorniških izdelkov in so se prav priljubile. Drsanje velja pri nas za zdrav šport, vsekakor za tiste, ki ga goje aktivno. Stari Ljubljanci pominijo znamenito drsališče na Kerču, dolgo časa nato je bilo prvo drsališče na ribniku mestne občine v Tivoliju. Danes imajo drsalci na razpolago lepo drsališče S. K. Ilirije na Celovški cesti pred Cekinovim gradom ob zvokih radijskega zvočnika in sodobne muzike. Včasih se prirejajo celo tekme na ledu.

Romain de Hooghe. Holandska noša. Drsalec

J. B. Nilson: Zima. (Reprodukcija po originalnem listu v grafični zbirki Narodnega muzeja v Ljubljani)

Fr. Zupan: Risba

Če frak dobro pristojā...

N. O.

Tih, tih je ta kraj in ta soba v njem in jaz v njej. Zagrnjena okna in ura, ki je obstala. Le v kotih zveni smeh, ki ni za moja ušesa.

Danes sedim na svoji postelji, kakor sem sedel včeraj in bom sedel jutri. Če nagnem glavo, se mi napno misli in ne morem dalje. Pa saj ni za misliti nič več. Pa saj ni za delati nič več. Komaj da pomislim na življenje, ki vriska bogve kje zunaj od mene.

To je bila igra, zame slaba igra, izgubljena igra. Tvegano vse, proč vrženo vse. Še ta zadnja, prav zadnja onemogla gesta ni zmogla nič več. Ni ostalo nič drugega, ka da se zaprem, zagrnem okna in ustavim uro.

Če bi sedel zdaj kdo tu nasproti mene in me povprašal, čemu da živim, ne bi mu vedel odgovora. Saj je to vse skupaj zapravljanje časa in dobre volje. Eno uro, dve —

premišljuješ in ne moreš dalje več. Grizi nohte in ponavljaj poštrevanko, saj ti raste vse čez glavo in piha vroče možgane. Do tu sem prišel in ne morem dalje več. Končano je.

Opolnoči bom oblekel frak — svojo paradno obleko — in šel še enkrat v svet. Morda se mi nasmehne sreča kakor rdeče jabolko v jeseni z drevesa. Morda še najdem zadnjo skrito pot iz ruševin svojega jada. Morda se mi usmili nekdo in mi pomigne z roko:

»Bratec, čeden dečko si, frak ti dobro pristojā. Izvoli in izberi si, kar ti srce poželi!«

Morda se vname družba zame, kadar se najbolj vino v čašah iskri. Morda se gane srce mlade devoyke, da ji bodo lica veselo zardela.

Opolnoči si snamem krinko z obraza. Jaz ne bom več jaz in ti ne boš več ti. Veselo spoznanje mi bo pretreslo ude, mogel bom podrseti po gladkem parketu mogel bom objeti lepo devoyko, mogel bom gledati luči v obraz, lestenecem v hruške, sebi v srce, ko jaz ne bom več jaz in ti ne boš več ti.

Saj ni konca in ne smrti in ne zagrnjenih oken in ustavljenih ur. Je smeh in veselje in blaženi mir. Enakomerno vrtenje, drseči koraki, dobrikajoče besede, bel paradiž.

Zmirom sem bil trdno prepričan, da živim naravno, kakor mi je ukazal nevidni gospodar. Zmirom sem mislil, da je prav tako, če hodim z desno, ko drugi hodijo z levo.

Toda danes, nocoj, ta večer se mi je odprlo, da je vse to življenje zavržena blodnja nesrečnega samotarja. En sam glas je bil prišel do mene, pa še ta je le odmeval od kotov sten — pa me je zmedel. Saj sedim sam in si govorim sam, pa vendar šepetaje še nekdo drugi poleg mene. Če se zamislim se tolče po kolenih in me zasmehuje. Če pomislim nazaj na svoja leta, se zakrohoče — bogme, tiste hipe mislim, da bo splašil uro, da bo stekla okoli svojih dvanajstih števil in da bo zaregljala ob uri, ko me navadno budi.

Eno uro miru in bom vse premislil in modro uredil. Samo eno uro. Pa mi ne dá in se že smeje znova in tolče po kolenih. Zdaj sem že utrujen in misli legajo spat. Telo še sedi na robu postelje. Oči so že davno zaprte, ušesa pa budna, da slišim tujca, ki mi išče po omarah in zbira obleko.

Preudarno bi si rad privoščil še svojo zadnjo uro s seboj in svojo bolno zamišljenostjo. Pa se mi smeje, da ne govorim od srca. In da me goni zmotna domišljija.

TO JE ORIGINALNA

»FARINA GEGENÜBER«

KI SI JE PRIDOBILA SVETOVNI SLOVES
KOLONJSKE VODE TER JO POZNAVALCI
ŽE VEČ KO 220 LET
CENIJO IN VOLIJO
PAZITE NA RDEČO VARSTVENO ZNAMKO!

Še danes in nič več. Tu si sestavim svoj testament. Slečem obleko, ki je zrasla z menoj.

Zdaj se še spovem svojemu srcu. Nato si ga izgrebem za spomin. Samo še ta beseda me gane, kakor da je v njej vse, spoznanje in preteklost, mir in uteha. Bodočnost nikdar. Nosim jo s seboj, kakor jo nosi vsak, toda ob polnoči si jo zastrem. Naj me čaka, če me hoče dočakati. Jaz nočem nič več in nič želja in nič sanj. Naj me objame svetloba in topla beseda. Če je tak začetek nocoj, naj bo še konec jutri.

Prevrtal sem si možgane in ne morem zdaj misliti ne nazaj ne naprej. Črta, debela črta čez vse. Pripravljen sem na novo življenje, novo razkritje, novo petje. Saj če poslušam rad eno melodijo, jo poslušam do konca življenja. Če jo slišiš od klavirja, če jo čuješ z gramofonske plošče, ali od kvarteta v kavarni in baru, ali v žvižgu — razveseliti te mora, če si bolan od vriska zvoka. Čemu mesto nje nova melodija? Navadi se ene in poj jo do konca.

Žvižgaj si melodijo na izust, prevpij sebe in ta črviček, ki ti votli tu nekje v tebi ozko votlino, se bo izsušil in izginil. Izpij par kozarcev vode, grenka sol bo izginila. Da le ostane melodija neizpeta do konca, prav do konca: Fiju, fiju, fijuju...

Tujec miruje. Po kolenih se ne tolče. Po kolenih se tolčem jaz. Smejem se jaz. Oblačim se jaz. Odkod se je znašla v žvižg vesela popevka? Odkod žari v mene svetloba luči in prespane lahkotnosti?

Tih, tih je bil ta kraj in jaz sem ga oživil. Mrtva soba in jaz sem jo prepleskal. V spanec sem se grlil, kakor svinec zbočene so zdaj mi prsi, popevka žvrgoli na ustnicah. Stopnice se gube pod menoj. Morje luči kot ekstaza čez hip me bo zajelo...

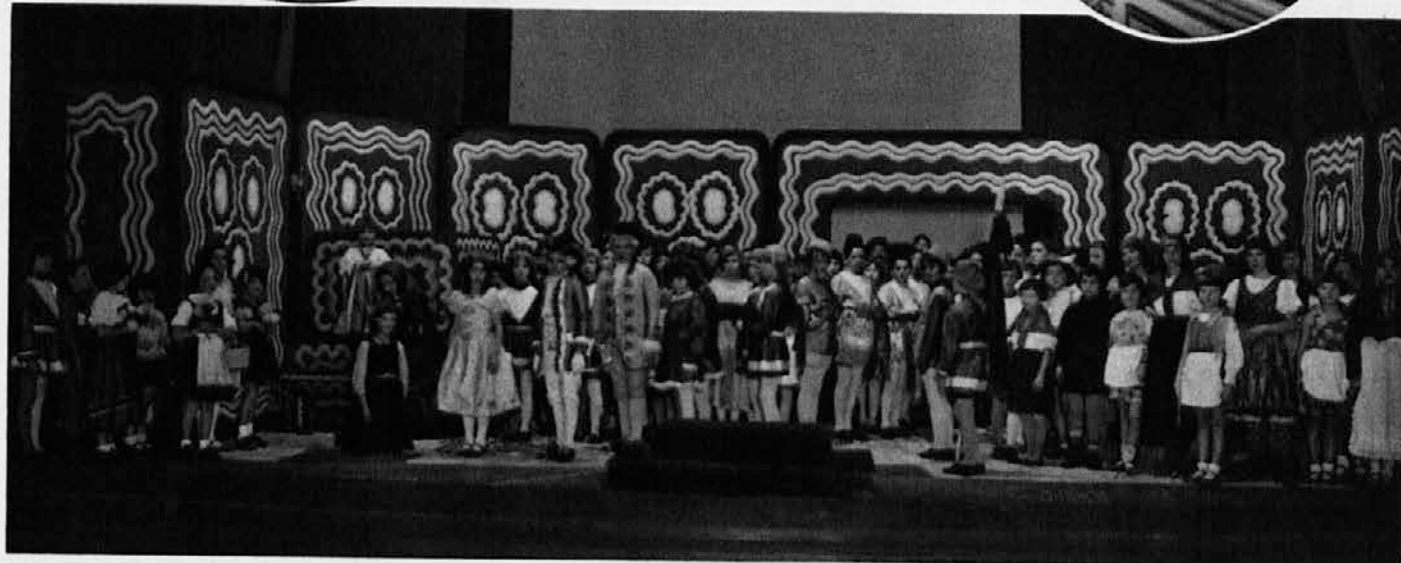
Scena iz baleta »Figurine«, L. Šafra-
neka-Kaviča. Dirigent Niko Štritoj.
Scenograf V. Uljanišček. Baletni moj-
ster P. Golovin

Levo: Gostovanje zname-
nitega Rusa Baklanova
v ljubljanski operi. Ob
tej priliki je pela gospa
Kavčnikova vlogo Tosce

g. Baklanov (Scarpia),
ga. Kavčnikova (Tosca),
g. Šimenc (Cavaradossi)

Desno: Massenetov »Werther«
vnovič v naši operi. Režija B. Kreft,
Dirigent M. Polič. Werther (g. Gostič)
in Charlotte (ga. Sax-Prislovškova)

Foto »Ilustracija«

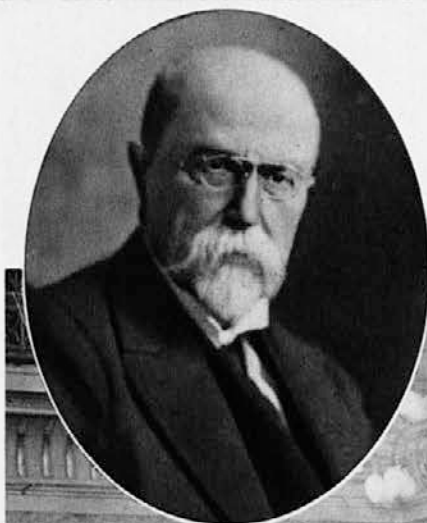
Nina nana, punčka moja. Otroška opera v dveh delih. F. B. Pratella. Dirigent: Niko Štritoj. Režiser: O. Šest.
Plesi: P. Golovin. Sodelovali so otroci iz več ljubljanskih ljudskih in srednjih šol

Foto »Ilustracija«

Predsednik ČSR Tomáš G. Masaryk častni doktor univerze kralja Aleksandra I. v Ljubljani

V soboto 31. januarja 1931. je ljubljanska univerza počastila predsednika bratske češkoslovaške republike z imenovanjem za častnega doktorja. Masaryk je drugi častni doktor naše univerze, kaže ga slika v ovalu. Spodnja slika kaže slavnostni akt v veliki dvorani univerze. Od leve na desno: minister n. r. Zupanič, promotor prof. Kelemina, češkoslovaški poslanik Flieder, rektor z rektorsko verigo Šerko, ban ljubljanski Marušič, promotor prof. Kidrič

Foto Hafner

Univ. prof. Eugen Spektorski, predsednik Ruske Matice v Ljubljani (levo) in univ. prof. Aleksander Maklecov, tajnik Ruske Matice (desno)

Ruski pesnik Igor Vas. Severjanin v Ljubljani

Foto »Ilustracija«

Levo: Igor V. Severjanin je koncem januarja bral izbor svojih pesmi kot gost Ruske Matice v ljubljanskem Narodnem domu

F. S. Finžgar

Razgovor s šestdesetletnim Finžgarjem.

J. T.

Finžgar me je bil sprejel pri vratih. Oko mi je švignilo po prednji sobi in mi obviselo na srnjakovih rogovih. Kakor da je lovska soba.

»Še malo ne. Čisto kmečka sobica. Poglejte, kako je izpolnil Plečnik tisti kot. Kmečka miza in dve klopici.«

Vstopila sva v delovno sobo in sedla med knjige, rokopise, pisala in črtala — rekvizite sodobnega urednika. Pred dvajsetimi leti, ob svoji štiridesetletnici, je Finžgar župnikoval v Sori in sejal semena ljudskega prosvetnega dela. Kaj misli in kako dela danes v izmenjanem času in širšem prostoru?

»Človek ni samsvoj, član je celice, ki ga veže v svojem organizmu. Pa najsi je celica majhna fara, ali pa centrala utripanja narodovega življenja. Delo, ki sem ga vršil svoje dni in ki ga še danes vrši mnogo tovarišev, je prostovoljna tlaka, delo za ljudi, ki se ne spoznajo v vsem in so tako konservativni, kakor je naš kmet. Ni lahko to delo in precejšnja osebna žrtev. Koliko strokovnih knjig sem prečital v tistih letih, da sem mogel faranom svetovati v stavbnih, živinorejskih in drugih zadevah! Treba je bilo prodreti konservativnost našega kmeta in kar je glavno, pokazati mu realne uspehe. Ob vsem tem je bilo mnogo razočaranja, pa ne dosti manj veselja in tihega zadovoljstva. To idealno in drobno delo ne more biti nikoli plačano z materialnimi dobrinami. Preveč daje človek sebe vsega v tako delo, da bi mu kdo mogel preplačati sladko zavest, da je delal in naredil nekaj, kar mu prav za prav ni bilo treba. Še eno važno spoznanje hranim iz tih let: najvažnejše delo je gospodarsko delo. Dom, ki ga ne vežejo sočne korenine prav v zemljo, stoji na slabih nogah. Nobeno žito ne bo šlo v klasje, nobena posamezna žrtev mu ne bo mogla pomagati. Poglejmo koroške Slovence. Plahi in boječi, kakor so, nimajo prav ničesar, na kar bi se naslonili, ker niso gospodarsko jaki in jih žuli jarem gospodarsko jačjega.«

»Kako gledate danes iz Ljubljane?«

»Včasih sem pogosto zahajal v Zagreb. In videl sem, da živi Zagreb zase. Potem dolgo ni nič. Nato pride dežela. Pri nas tega ni bilo in ni. Iz Ljubljane vodi nepre-

Pisatelj in župnik F. S. Finžgar — šestdesetletnik

Foto Fr. Krašovec

trgana veriga do zadnje gorske vasi. Kakor se stekajo vse sile v prestolnico, tako mora biti mesto žarišče odkoder naj lijejo misli in ideje v posamezne dele in odtenke.

S Finžgarjeve proslave dne 9. februarja 1931. v operi kr. Narodnega gledališča v Ljubljani. — Scena iz proega dejanja Finžgarjevega dramatičnega prvenca »Divji lovec«

Foto »Ilustracij«

Mislím, da mora čudovita energija, ki se nabira danes v Ljubljani, sčasoma prodreti oklep še tako malodušnega in nevernega motrilca. Trdno sem prepričan, da si mora naše delo priboriti priznanje v državi. Kompaktno celoto, enotno misel in delo naj podpre organizacija duhovnega dela.

Moje delo, ki ga danes vršim v Ljubljani, je odgovorno in težko delo. Zahteva veliko drobnega dela, ki ga ni videti in ne razložiti, kakor morda nikjer drugje. In zato kot urednik nisi glasan. Zdi se mi pa, da je to delo moja življenjska naloga.

S knjigo pa je tako, kakor je bilo z našim izobraževalnim delom. Za vsak korak naprej je bilo treba nekega trpljenja. Pa to ni tako hudo. Knjige se počasi nabirajo. Delam s širokim krogom sodelavcev, izdelal sem program za par let naprej, zbiram gradivo za tekoče leto. Ni bilo to vedno lahko, zlasti ne iz početka: l. 1922 nisem v Mohorjevi družbi našel niti enega rokopisa... Poglejte danes to vrsto izdanih knjig —

Zdaj je prišel prav v ogenj. Z roko je segel na omaro in potegnil s prsti po dolgi vrsti knjig. Kakor da je udaril po čudni klaviaturi, so vse knjige pokazale svoje hrbte in lica, da si preletel »Slovenske večernice« od prvih let do zadnjih v vzgledni opremi in tisku. Še je rekel Finžgar:

»V teh letih sem redigiral nad 120 knjig in devet letnikov »Mladike«. Trudim se in pazim ob strani vseh svojih odličnih sodelavcev, da spisi ne uidejo previsoko in da ne padejo prenizko...«

»Ob urejevanju svojih spisov ste imeli znova priliko, brati svoje spise?«

»V zadnjem zvezku kratkih črtic sem skušal pokazati razvojno linijo od začetkov do zadnjih let. To je bil moj naravni razvoj, ki sem ga moral prehoditi, ker sem moral delati sam iz sebe. Časi so bili drugačni in začetki segajo prav tja nazaj, ko mi je bil vzor le Jurčič. Moje obzorje v tistih časih je bilo prav ozko in ni seglo niti do Dunaja, kamor je mogel Ivan Cankar. Sam sebi sem bil učitelj in učenec. Nobenega človeka nisem imel, ki bi mi kaj opomnil. Živel sem na deželi, literarnega tovarištva ni bilo v bližini. In kakor sem prinesel svoj rokopis, tako je šel še moker v stroj. In pa mlad človek, ki piše gostobesedno, kakor da krili z rokami okoli sebe... Zato sem mogel dobiti pravi način izražanja, zbit in strnjen, kakor je, šele v kasnejših letih.

Pridigar sem po poklicu in ne tajim, da sem hotel vzgajati in pisati za ljudstvo. Danes imam to zavest, da sem delal. In še danes snujem, v nove in stare probleme in v to našo dobo, ki je zbita kakor mozaik. Manjka ji — odsev časa je to — zaokroženosti, kakor manjka našim mladim zgradnjem. Rijejo in se vtapljajo v globine. Imajo svoj, nov izraz. Sodim, da ta globina, potenost in še slog tisti instrumentarij, ki je, ne zamerite, predelo. Ko se ti drobci strnejo, bomo — trdno upam — prišli do globine in širivosti svojega pravega odličnega teksta.

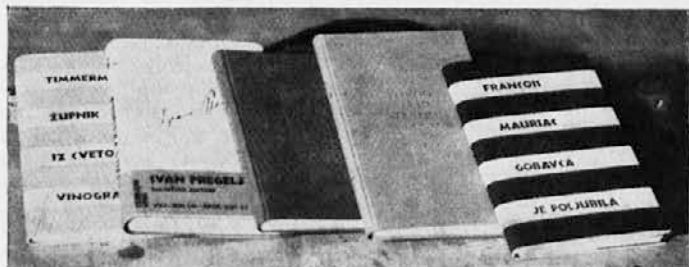
»Kaj vam danes govori čas?«

»Čas mi govori o važnih gospodarskih, življenjskih vprašanjih. Govori mi o begu kmeta od zemlje, od nepokvarjene prirode v lahko življenje. Govori mi o lepoti življenja in o pokvarjenosti. O naši šibkosti, dežmanstvu in o slabem utilitarizmu. Tudi o tem, da se vse premalo spoštujemo sami med seboj. In o veri, ki naj jo že spoznamo kot naše velikansko dobro — ne zgolj kot žuleči jarem.«

Finžgar je končal, da se posloviva. Bržkone je takoj zopet sedel k rokopisom ob tisti omari s knjigami, ki se drenjajo nekam v strop...

NOVE KNJIGE

Za novo leto je izdala »Jugoslovanska knjigarna« v Ljubljani prvo skupino knjig svoje nove izdajateljske akcije.

Oprema novih knjig založbe »Jugoslovanske knjigarne«

V »Leposlovnici« je izšla povest »Župnik iz cvetočega vinograda«, delo znanega flamiskega pripovednika Felixa Timmermansa. Vsebinsko obravnava pisatelj ljubezensko tragedijo dveh zaljubljenцев, ki se nista mogla sniti, ovira je bila v nesoglasjih in razdvojenosti sodobnega našega življenja: ona verna, on brezverec. Pota so se križala. Toda neizprosna usoda je vedla dekleta v smrt. Povest je ostro sodobna po važnem problemu, ki ga pisatelj mojstrsko obdela. Prevedla sta jo Zd. Knez in dr. R. Ložar.

Felix Timmermans

François Mauriac

Druga knjiga v isti zbirki je delo znamenitega Francoza François Mauriac »Gobaveca je poljubila«, mojstrsko psihološko delo, odkritosrčno in prav resnično pisano, ki mora zapustiti v bralcih neizbrisni vtis. Delo sta prevedla Edi Kocbek in dr. Jakob Solar, ki nudi tudi kratek uvod v pesnikovo ustvarjanje.

V prenovljeni »Ljudski knjižnici« je izšel nov zve-

Victor Hugo

vedel Franc Terseglav, mnogo bralcev.

Četrta knjiga je iz zbirke mladinskih spisov, O. Svenson »Prigode malega Nonija«, ki jih je prevedel dr. Joža Lav. nčič in ki bodo žele živahno priznanje naših mladih čitateljev. Ta knjiga je dobro izbrana in želimo le, da bi ji sledilo še več enakih.

Izšel je še 5. zvezek Pregljavih izbranih spisov »Magister Anton« in razprava dr. Vebra »Sv. Avgustin«. Poročali bomo prihodnjič o njih.

Jon Svenson

»ILUSTRACIJA«

reprezentativna slovenska revija. Izhaja vsak mesec. Celoletna naročnina 100 Din, posamezna številka Din 10. Če se naročite na knjižne zbirke »Jugoslovanske knjigarne«, ne pozabite naročiti »Ilustracije« z mesečnim odplačevanjem.

O zimskem spanju živali

Dr. Stanko Bevk

Dvoje glavnih skrbi, če smemo tako reči, ima vsaka žival: da si ohrani življenje in da si oskrbi potomstvo. Ker pa je skrb za potomstvo ali z drugo besedo: skrb za ohranitev živalske vrste seveda zavisna od tega, da se ohrani poedinka, in je vrhu tega navadno še časovno omejena, je velika večina ravnanja poedinih živali usmerjena v prvo skrb, pa naj si bo to preskrba hrane ali zaščita pred zalezovalci ali podnebnimi neugodnostmi i. dr. Prav iz takih potreb se živali prilagode okolici in razmeram, ki v njih živijo, ali pa izmenjajo svoje bivališče, če se njegovim prilikam ne morejo prilagoditi. Znano je, da se živali po barvi in obliki prilagajajo svojemu bivališču, da izrabljajo njegove posebnosti ali pa se izselejo za vedno, odnosno za čas neugodnih razmer. Eno takih sredstev za lastno ohranitev je tudi zimsko spanje.

Ko na zimo nastopi mrz in prične nedostajati hrane, opazimo v živalstvu več pojavov, ki so s tem v neposredni zvezi. Večina živali, zlasti žuželk, odmrje in le nekatere poedinke, po večini pa le njihova jajčeca ali bube prezimijo. Žabe, kače in kuščarice se zarijejo in poskrijejo v zemljo, kjer otrpnejo. Ptiči, predvsem žužkojedci, se preselijo v toplejše kraje, kjer je hrane dovolj in se vrnejo šele takrat, ko se pojavijo žuželke v zadostni množini. Mesojedci in plodojedi ptiči ostanejo pri nas, ko so se pravočasno oskrbeli z gostejšim perjem. Prav tako je tudi z večino sesalcev. Zimski kožuh jih varuje mraza in neugodni zimski čas prestajajo ob pičlejši hrani, kateri po potrebi prilagajajo toščo, ki so si jo jeseni nabrali pod kožo. Nekateri sesalci pa — zlasti manjši in pa taki, ki jim mrz in sneg vzameta vsako možnost prehranitve — se vležejo v zatišja spat in zmanjšajo s tem potrebo po hrani na nič ali na najmanjšo mero.

Če se oziramo pri pojavu zimskega spanja, odnosno otrplosti le na vretenčarje, opazimo, da jih je mnogo več iz vrst tistih, ki imajo hladno (nestalno toplo) kri, nego iz onih s stalno toplo krvjo.

Polh

Mali polh

(Vse fotografirano v ljubljanskem muzeju)
Foto »Ilustracija«

Telesno ali krvno toploto proizvaja presnavljanje, to je prelikovanje hrane in dihanje; v truplu jo zadržuje telesna odeja, dlaka ali perje, oziroma za-kožna tolstnica. Kjer takih drževalcev, slabih prevodnikov toplote, ni, izžareva telesna toplota v zrak ali vodo. Telesna toplina je potem enaka ali skoraj enaka toplini zraka, odnosno vode, kjer žival živi, in se menja z njo. Lahko rečemo, da vpliva zračna, oziroma solnčna toplota neposredno na krvno toplino teh živali. Ker pa je ta toplota v teku dneva in leta jako različna, se tudi telesna temperatura mrzlokrvnih živali jako menja, je nestalna in leži v prav širokih mejah. Za zgornjo mejo velja navadno 40–45° C, kajti pri višji temperaturi se beljakovine stamejo in prativorivo odmrje. Vendar se prilagode nekatere živali z nestalno toplo krvjo tudi še višjim temperaturam. Neke vrste kalužnica uspeva v vrelcih, gorkih 50° C, ličinke neke mušje vrste prenašajo toplino 69° in neki črvi oblotočniki celo 80° C! Domnevno se morejo te in take izjeme razlagati s tem, da vsebuje prativorivo teh živali jako malo vode, kajti znano je, da skrknejo beljakovine tem težje, čim manj vode imajo v sebi. Prav tako pa so take beljakovine odporne tudi napram nizkim temperaturam. V tem, ko večina sesalcev in ptičev pogine, če se jim zniža telesna toplina na 15° C, more telesna toplina pri drugih živalih izdatno nižje pasti, pri mnogih celo globoko pod ničlo. Ribo moreš ohladiti na

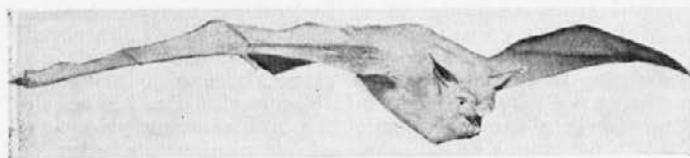
— 15° C, žabo na — 20°, stonoge na — 50° in polže celo še bolj, vendar ožive, če jih previdno in polagoma otajamo.

Pri toplokrvnih živalih, torej sesalcih in ptičin, prilagodenja na tako visoke ali tako nizke temperature ne poznamo. Te živali proizvajajo mnogo telesne toplote, ki prevega vnanejo toplino in znaša pri sesalcih 36–41° C, pri ptičin 40–45° C. Da se življenje teh živali vrši nemoteno, mora biti njih telesna toplina vedno vsaj približno enaka. Za ta namen

Jež

imajo posebna uravnavna sredstva, regulatorje, ki ob previsoki vnanji temperaturi zadržujejo produkcijo telesne toplote, odnosno jo ob nizki vnanji temperaturi dvignejo. To dosežajo na eni strani z zmanjšanim presnavljanjem ali s povečanim izžarevanjem telesne toplote tako, da manj jedo, se malo gibljejo in se pote, da znoj izhlapeva in utaja mnogo toplote, ali da se neposredno ohlajajo v senci ali vodi, na drugi pa s hitrejšim presnavljanjem, večjim delovanjem mišic in boljšo odejo. Če pa takih regulatorjev ni ali nedostaja pogojev, da bi se mogli

Obvodni netopir

udejstvovati, žival odmre ali si poišče ugodnejše bivališče ali pa se sliče mrzlokrvnim živalim tudi tem razmeram prilagodi, zniža telesno temperaturo pod normalno mejo in preide v nekako letargično stanje, ki mu pravimo zimsko spanje. To zimsko spanje pa ni istovetno z navadnim spanjem, ampak mu sliči le po vnanjem. Pri navadnem spanju, pa naj bo še tako trdno, se telesna toplota ne zniža, čuti niso otopeli in prebudiš se nagloma; srce utriplje normalno in krvni obtok je pravilen. Zimsko spanje pa zmanjša vse življenjske funkcije: prebava popolnoma preneha ali se vrši le v presledkih, dihanje je lahno, srce utriplje pomalem in krvni obtok je počasen. Pri tem se telesna toplota jako zniža in se navadno ujema, odnosno spreminja z vnanjo toplino. V tem pogledu sedaj sliči toplokrvna žival mrzlokrvni. Toda to velja le do neke meje. Če namreč vnanja temperatura in z njo telesna poskočita na osobitno telesno toplino speče živali ali v njeno bližino, se žival prebudi in živi svoje navadno življenje, če pa pade temperatura pod 5°C, žival navadno zmrzne, ker tolšče ne morejo več izgorovati. V okviru teh mej pa so življenjske funkcije speče toplokrvne živali prav tako zavisne od vnanje temperature, kakor pri mrzlokrvnih živalih. Če se namreč vnanja toplota veča, se večajo tudi te funkcije, in sicer v določeni meri, kakor je to s poizkusi dognal Van't Hoff. Njegovo pravilo pravi, da se hitrost kemičnih procesov, z drugo besedo: presnavljanje, podvoji ali početeri, če se zviša temperatura za 10°. Iz onega, kar smo prej povedali o toplotnih regulatorjih pri toplokrvnih živalih, je povzeto, da bi moglo Van't Hoffovo pravilo veljati samo za mrzlokrvne živali. Ker pa vidimo, da velja tudi za tiste sesalce, ki spe pravo zimsko spanje, moremo reči, da se toplokrvne živali, kadar preidejo v zimsko spanje, nekako izpremene v mrzlokrvne živali.

Razen v tem, da je pri toplokrvnih živalih, kadar so v zimskem spanju, zavisno njih presnavljanje od vnanje temperature, sliči zimsko speči sesalci še v marsičem mrzlokrvnim živalim. Tako n. pr. prinašajo mnogo večje množine strupov nego v budnem stanju, kar je značilno za mrzlokrvne živali, potem jim utriplje iz trupla vzeto srce še dolgo, kakor n. pr. pri žabi itd.

Zimsko spanje kakoga sesalca mora torej imeti vse našete znake, da moremo govoriti o pravem zimskem spanju. Ako teh znakov ni, je spanje, čeprav v zimskem času, navadno spanje, kakor ga ima človek in vsi sesalci, akoprem je morebiti dolgotrajnejše in trdnjejše. Saj v mrzlem času itak tudi človek bolj nagiblje k spanju nego v toplem. Oglejmo si to na nekaj primerih!

Rjavi medved se vleže pozimi v zavetje in zaspi. Vemo pa da ga zbudi vsak večji šum in loveci dobro vedo, kako oprezno in tiho se morajo blizati brlogu, da jim kosmatinec prej ne odnese peta. Njegovi čuti so takrat, ko spi v brlogu, bistri, telesna temperatura ni znižana, srce utriplje normalno. Tako spanje ni pravo zimsko spanje, dasi morebiti traja dolgo. Slično je spanju veverice, ki ob slabem vremenu po več dni vkup spi v svojem gnezdu.

Pravo zimsko spanje opažamo od sesalcev naših krajev n. pr. pri svizcu, polhu, podlesku, hrčku, ježu in netopirjih.

Svizci žive družema po Alpah in Karpatih v bližini ledenikov ob strmih pečinah, kjer si izkopljejo svoje stanove. Vanje hodijo počivat in vanje se skrivajo, kadar preti nevarnost. Za zimo si prirede niže teh letnih zavetišč večja in globlja zimska stanovanja. Vanja nanosijo suhe

trave, zadelajo od znotraj vse vhode s kamenjem in drugo navlako, se stisnejo v klopčič in zaspe. Telesna toplota jim znatno pade, komaj po 15 krat na uro dahnejo in srce jim udarja jako na redko. Zimsko spanje traja 8—10 mesecev. Ko se poleti staja sneg in se speča družba ogreje na 25°C, se svizci zbude in prilezejo za 2—4 mesece na dan.

Ne dosti krajše zimsko spanje ima polh, namreč 6—7 mesecev. Tudi on si postelje svoje ležišče, ki je v zemlji ali v duplu. Preden zaspi, se zvije v svitek, da ima manjšo vnanjo površino in izžareva tem manj toplote. Spečega polha lahko precej nemilo potegneš iz polšine, ga raztegneš, obesiš za rep, — ne bo se zlepa zbudil, če ga ne ogreješ. Včasih se prebudi sam in se speča družba zaloga, potem pa zopet zaspi. Šele proti koncu aprila se popolnoma zdrami in gre iz polšine pogledat, kakšna je pomlad.

Polhov nečak, mali podlessek z rjavim kožuškom, prespi zimo v oblastem gnezdu, ki si ga znosi za ped visoko od tal v gostem grmovju. Košati rep in nežne nožice podvije pod belkasti trebušček, kamor ukloni tudi brkato glavo, da je videti kakor majhna krogla. Ohladi se na 15° in zaspi. Če je vnanja temperatura nizka, se ohladi še bolj. Moji podleski se zbujajo prilično vsak teden, pojedjo nekaj lešnikovih jedrc in zopet zaspe. Če jih v roki ogrejem, se polagoma zbude in postanejo gorki. Izpuščeni v kletko, ki je v nezakurjenem prostoru, zlezejo v gnezdo in zopet zaspe.

Podobno zimsko spanje ima tudi hrček, ki si tudi v presledkih privošči zaloga iz svoje podzemne žitnice. Posebno trdno spi jež v svoji jami pod grmovjem. Zdi se nam kakor mrtev, vendar mu v dolgih presledkih utriplje srce. Brez presledka prespi zimo, saj pa tudi nima ničesar pri sebi, s čimer bi si napolnil prazni želodec, če bi se zbudil. Netopirji kot žužkojedci ne morejo imeti za zimo zaloga, zato spe nepretrgoma. Žive le ob tolšči, ki se jim je jeseni nabrala pod kožo. Če je mrzla prehud ali zima predolga, jih mnogo pogine od mraza in gladu.

Zimsko spanje je brez dvoma jako smotrna prilagoditev neugodnim življenjskim pogojem in je samoniklo nastalo zaradi njih. To pridobljeno prilagoditev podedujejo živali, uravnava jo pa časno posebni pobudnik (hormon) iz golšne žleze, kakor je to v novejšem času s poizkusi dognal L. Adler.

Podlessek

Razen zimskega spanja opažamo pri živalih, zlasti pri onih z nestalno toplo krvjo, tudi slično poletno spanje, ki se pojavlja zlasti ob suši. Mnoge povodne živali otpnejo, če jim ob vročini izpuhti voda in prav tako mnoge kače v poletnih dneh, če dolgo ni rose. Tudi nekatere polže vrste se zalijejo poleti, če ni za njih življenje potrebne moče.

(Serijski naravoslovnih člankov se bo nadaljevala.)

Ženitev Yussufa Khana

Roman. Frank Heller.

II.

Pozor, če se vozite z vlakom!

»Kosilo, gospoda moja! Želite kositi? Kosilo, gospoda moja, drugo kosilo je pripravljeno.«

Vlak je drvel po svetlih tračnicah proti Kölnu. Vozovi so se zibali na ovinkih in se nagibali zdaj na to, zdaj na drugo stran. Zemlja je letela mimo, ravna in brez izraza; pred par urami so pustili Osnabrück za seboj. Septembersko nebo je bilo jasno, modro, visoko, s svetlikajočimi se, belimi grmadami oblakov, ki so podili drug drugega; veter svež, hladen s finim jesenskim vonjem. Če so drveli čez reko ali kanal, je bila voda prozorno zelena in tu pa tam so jadrili na njej prvi, zgodni drevesni listi. Vlak je drvel naprej; Allan Kragh je sedel ves zatopljen v svoja osebna premišljevanja, glavo je na pol molen skozi okno na hodniku in ni niti vedel, da ga je bil veter v obraz in nosil seboj sajaste kosme. Glas natakara iz jedilnega voza ga je predramil; pogledal je ured, ena proč. Zdaj se je naenkrat spomnil, da na hamburškem glavnem kolodvoru ni bil pojedel več kot dve jajci in kavo. Obenem je začutil dober tek. Pokimal je možu v beli jopici in prejel karto za kosilo.

»Vse zasedeno danes, za vsa kosila,« mu je zaupal, kakor da se mu obzirno priporoča za napitnico.

»Ali je že pripravljeno?« je vprašal Allan.

»V dveh minutah.«

Natakar je odšel in Allan se je podal po zibajočem se hodniku k toaleti na drugem koncu voza.

Iz kakšnih vzrokov se je Allan Kragh vozil s tem vlakom, ni lahko razložiti — bolje povedano, edini razlog je bil tako čudaški, da je kar smešen. Zgodaj zjutraj je prišel v Hamburg, brez najmanjše slutnje, kam naj gre in s čim naj začne. Na slepo srečo se je malo sprehajal v okraju v bližini kolodvora in že je začel misliti, da bi ostal v Hamburgu, ki se mu je zadel lepo in privlačno mesto. Kmalu pa se ni več menil za to misel in se je vrnil po praznih cestah (bilo je že sedem proč) h kolodvoru. Tu je našel vse, kar je potreboval: brivnico, menjalnico. Použil je hitro zajutrek v prostorni restavraciji. Pet minut pred pol osmo je železniški uslužbenec pozval na vlak v Pariz; Allan je šel iz restavracije in še vedno ni vedel, kaj naj stori. Šel pa je vendar k blagajnam. Vozni redi so pokrivali stene kakor v vojaških kolonah; nobena vabeča vabila s slikami modrega morja in zelenih gozdov, same naredbe in številke. Pred blagajno za inozemstvo so stale tri osebe, ki so naenkrat vzbudile Allanovo pozornost. Mlad mož, morda trideset let, velik kakor Allan sam, z gladkim, črnim, igralnim obrazom, kratkimi zalisci in zlatoobrobjenim ščipalnikom. Star gospod z rdečim, orlovskim nosom, rumenimi, prodirajočimi očmi pivca in rumenosivimi brkami. In še mlada dama v zeleni potni obleki, ki je bila okoli vratu izrezana in se je kolkov tesno oklepala, kratka pa tako, da so se videli čevljički. Na njenem obrazu je ležal ošaben izraz ob dveh velikih sivih očeh in nekako zavozlano zgornjo ustnico. Vse to je bodlo v oči pod črno-zelenim potnim klobučkom, ki je sedel kakor mušketirski klobuk na njenih rdečeplyavkastih laseh. V rokah je držala tri ali štiri ameriške časnike. Allan jo je požiral z očmi; mogla bi biti ljubica d'Artagnana. Zdaj je odšel mladi mož; stari gospod ga je zamenjal pred blagajno, sledila mu je zavzetljiva mlada dama, med prsti je držala par zlatnikov. Stari gospod je odšel, zamenjala ga je. Allanu se je posvetilo in stopil je za njo. Slišal je, kako je rekla v pravilni nemščini: »Pariz, prvi razred.« Vprašala je še nekaj, uradnik ji je odgovoril. Bila je torej Nemka, četudi se mu je zdelo, da je Američanka. Zdaj je imela vozovnico. Allan ji je sledil par korakov za njo. Videl je, da je oddala prtljago in odšla na peron. V hitri, prožni hoji je bila še lepša kot stojé. Šla je ob vlak, kmalu je bila predaleč za opazovanje. Železničar je prikoratil in zavpil z gromkim glasom:

»Brzovlak proti Parizu in Holandiji. Še ena minuta!«

Tisti hip je pograbila Allana baročna ideja. Ne da bi premislil, kaj bo naredil, ali čemu bo naredil, se je pognal v vežo k blagajni, vrgel bankovec uradniku, ki ga je malo prej, ko je odšel in ni vzel vozovnice, začudeno gledal:

»Pariz, prvi razred!«

»Morate hiteti!« je zavpil mož za njim. »Vlak odhaja ob sedmih in trideset devet minut. Samo še štirideset sekund imate časa.«

Allan je drvel z vozovnico v roki. V glavi so se mu motale misli. To je bila blaznost... Prtljago je imel v garderobi; ni časa, da bi jo vzel — moral bi seveda opustiti svoj blazni domislek. — Ali pa naj pusti prtljago tu in naj kesneje brzojavi ponjo? To je bilo blazno... Saj bodo še sli vlaki, toda... toda ona se pelje s tem! Če se mu bo posrečilo, da ji bo pripovedoval, kaj je žrtvoval zanjo, jo bo to morda ganilo... Ni vedel ne kako in ne kdaj je švignil mimo vratarja, drvel je vrat na nos po stopnicah k vlak, ki se je pravkar jel premikati. Še so sprevodniki ropotaje zapirali zadnja vrata. — Zdaj, prav v zadnji sekundi se je treščil v zadnji vagon. Srečno je prispel, pa se je znova zdržnil. To je bila blaznost! Ali naj skoči dol? Zmignil je z rameni in se nasmešnil samemu sebi.

»Če ostanem,« se je pogovarjal z okni na hodniku, »mi vsaj ne bo treba plačati globe, ki bi jo moral, če bi skočil z drvečega vlaka.«

Prepričal se je, da je vagon res zadnji, in se podal na pot po vlak, da bi našel neznanko.

Voz, v katerega je bil priletel, je bil voz tretjega razreda. Hitro je opravil, ker si ni ogledoval potnikov. Nato je sledil voz drugega razreda za Amsterdam. Komaj se je preril, bilo je izredno mnogo potnikov. Nato voz za južno Nemčijo, skoraj poln. Nato jedilni voz. Tu ni mogel naprej, zaradi kuhinje je bil prehod prepovedan. Allan je poskusil s podkupnino, ki je ni nihče hotel vzeti. Zvedel je le toliko, da bo moral čakati do Bremena, kjer stoji vlak eno minuto. Sedel je k oknu na hodniku voza za južno Nemčijo. Tu so ga prebadali žarki jutranjega solca, sveži septemberski zrak mu je napajal pljuča. Izprsil se je in se smejal samemu sebi; to je bilo nekaj drugačnega, kakor tisto potovanje po izhujenih cestah provincionalnega mesteca! Naenkrat so začeli vozovi tolči drug ob drugega, hitrost se je zmanjšala, mimo vlaka je izginilo predmestje rdečih vil in v Bremenu so bili. Kakor bi trenil je bil Allan zunaj, kupil si je cigarete, nekaj sadja in par časnikov. Že je skočil nazaj v vagon pred jedilnim vozom.

Počakal je, da se je vlak znova premaknil, pa je začel z iskanjem. Zdaj je bilo kronano z uspehom. Sledéči voz je bil namenjen v Pariz s prvim in drugim razredom. V tretjem kupeju je sedela neznanka.

Na žalost ni bila sama. Stari gospod z rdečim orlovskim nosom, košatimi, rjavorumenimi brkami ji je sedel nasproti; obrnjena je bila proti koncu, on v smeri vlaka. Kazalo je, da sta si tuja. Allan se je malo obotavljal; stari gospod je zamašil mrežo na svoji strani z vsemi mogočimi stvarmi — suitcases, gladstonebags, ogrinjače in bogve kaj še vse — kar podalo se je to k odlični zunanosti njegovega vožalnega organa. Neznanka je imela le dve torbici, škatlo za klobuk in par blazinic. V tem trenutku je slonela v preračunani pozi kakor ulita med njimi in spala, vsaj na videz. Allan je strmel v njen profil in na sence, ki so jih metale trepalnice na fina lica; njeni gosti in mehki lasje so bili malce v neredu. Krilo je stremelo na višje, da so se videla vitka, pa vendar polna meča. Po par trenutkih zbravnega občudovanja je vstopil in sedel poleg starega gospoda.

Ta ga je pozdravil z iskreno nevoljo. Pogledal je na mrežo, češ, če bo tu namestil Allan (ki naj ga vzame vrag)

Nahod zdravi

Forman

svojo prtljago (kar Bog vari); bom moral stisniti svoje stvari. Allan je zmignil z rameni kar slično zaničevanju orlovskega nosu in s tem želel naznačiti, da ima po vseh mednarodnih pogodbah utrjeno pravo, sedeti v tistem razredu, ki ga potrjuje plačana vozovnica in pa da ima svoje muhe, če mu čuva prtljago garderoba v Hamburgu, čeprav se sam vozi v tem prusko-šeškem vagonu. Po zmenitvi teh bojevitih pogledov, sta se gospoda zadovoljno naslonila na svojih prostorih; orlovski nos za hamburškim časnikom. Allan brez kritja. Trepalnice mlade dame, ki so majčkene, komaj vidno zatrepetale, so zopet sladko zasnule na licih.

Vlak je divjal naprej in oblaki so se svetili v jesenskem svitu. Allan je začel sanjariti, dočim so njegove oči skakale na njegov visavis.

Bili so nekako na pol pota od Bremena do Osnabrücka (ura: deset), ko se je naenkrat pojavil sprevodnik, da pregleda vozovnice. Allan mu je dal svojo, prav tako orlovski nos. Neznanka pa je spala. Sprevednik je zakašljaj, zaman pozval »milostivo«. Ni se ganila. Zdaj je prišel trenutek za Allana. Nagnil se je in se previdno dotaknil z roko tistega mesta na krilu, kjer je zaslutil okroglo koleno. Oči so pogledale, strmele par trenutkov v Allanovo roko, ki je še ni umaknil. Zdrznila se je s tako očitno nevoljo, da je Allana skoraj vrglo nazaj, obraz pa mu je oblila živa rdečica. Sprevednik se je obzirno smehljaj in ponovil: »Milostiva.« Neznanka mu je dala vozovnico, njene oči pa so morale Allana. Naenkrat pa je spregovorila. In sicer v angleškem jeziku. Allan se je začudil, saj jo je prej slišal govoriti nemško. Saj je vendar morala misliti, da je Nemec. Govorila je staremu gospodu.

»Sir, upam, da razumete angleško? Vašega jezika ne znam.«

Laž, si je mislil Allan, zakaj?

»Govorim vaš jezik,« je rekel stari gospod.

»Hvala. Ali veste, če si je mladi gospod dovolil še druge netaktnosti, medtem ko sem spala?«

»Tega ne vem. Čital sem.«

»Hvala vam.«

Zdaj so se ji šele odprle zatvornice. Dama da v Evropi ne more sama mirno potovati, ne da bi je razžalil prvi, ki ji sede nasproti? Zakaj ni damskih kupejev? Človek bi mislil, da so ljudje, ki imajo denar za prvi razred, vsi gentlemen.

Stari gospod ji je vidno pritrjeval. Allan, ki je komaj vedel, ali spi ali bdi, je začel jecljati:

»Madame, dovolite mi, da vam razložim...«

»Vi se me drznete nagovoriti?« je zavpila.

To pa je bilo Allanu preveč. Vstal je z najbolj ironičnim izrazom, ki si ga je le mogel priklicati — čutil je, da mu od jeze in zbežanosti plavajo lica v krvi — in rekel z udanim poklonom:

»Dovolite, da nekaj popravim, madame. Če se ne marate več srečati s takimi gentlemeni, kakor sem jaz, nimate za to nobenih zaprek: najbližji kupe je damski kupe.«

Z dostojanstvom, ki vas more usločiti, če ste natoovorjeni s palico, štirimi časniki in sadjem, je odšel iz kupeja. Dolga, ledenomrzla beseda »im-per-ti-nence« iz ust neznanke je prebodla njegov hrbet z zadnjim bodljajem.

Prvi človek, ki ga je uzel na hodniku, ni bil v njegovo največje začudenje nihče drugi kot oni tretji od trojice, ki jo je videl pred blagajno v Hamburgu — črni mož z obrazom igralca, zalisci in zlatoobrobljenim ščipalnikom. Ko je stopil Allan iz kupeja, se mu je zazdelo, da je ta

gospod opazoval, kaj se je bilo godilo v kupeju in da mu še trepeti na ustnicah nasmešek. V naslednjem hipu pa so tujčeve oči že občudovale pokrajino, ki je letela mimo oken. Allan ga je na hitro pogledal in šel po hodniku naprej. Vsi kupeji so bili skoraj polni z izjemo damskega, ki ga je pravkar priporočil lepi neznanki. Vrnil se je h kupeju, kjer je stal tujec in vprašal:

»Dovoljeno?«

»Seveda.«

Mož je vljudno nagnil glavo. Allan je vstopil, sedel in si prižgal cigareto, ko je ugotovil, da je kupe za kadilce.

Ta mala, nesramna coprnica! Amoerrika, Amoerrika! Vrag naj jo vzame in vse Amoerričanke. In še njega in vse druge idiote, ki hočejo takih pustolovskih voženj, zapeljani po blodnih večerah. In še enkrat njega samega, ker je ušel svoji prtljagi, da ga je mogla ta nesramna, mala, lepa, presneta coprnica ošteti...

To jezno premišljevanje ga je obsedlo za par ur. Vlak je drvel skozi Osnabrück po par trenutkih pavze v tem mirnem mestu; drvel je naprej proti Kölnu; potniki so pešali proti jedilnemu vozu, da se utolažijo s kosilom; med drugimi je opazil tudi Američanko s starim gospodom, zdaj v živahnem razgovoru; toda Allan se ni več zanimal za to. Septemski zrak, ki je bil še pravkar čist in modrikast, kakor mora biti zrak pri pustolovstvu, je postal zdaj mrzel in gnusne barve; solnce brez toplote. Gospod s ščipalnikom je stopil v kupe in se potopil v študij ilustriranega kataloga. Od časa do časa je preletel z očmi Allana. Allan ga je gledal izzivajoče. Potem je šel na hodnik in obesil za nekaj časa glavo skozi okno, dokler ga ni odrešil agitator za kosilo. Brž se je očedil in se napotil jest.

Takoj so se mu razburili živeci: vročekrvna Američanka je pravkar s podrsavajočim korakom zapuščala voz kakor rojena lady. Za njo je zagledal starega gospoda, ki se mu je rdeči nos še bolj svetil; v ustih mu je žarela havana, v primeru z nosom dosti manj rdeča. Allan je hitro smuknil v bližnji kupe, da sta mogla mimo; in — o čudež — mlada dama ga je pogledala! Ali je videl prav? Oči so zdaj bile prijazne, smehljaj se je skrival nekje globoko v njih. Odšla je med šumenjem svile. Stari gospod, ki so mu zle oči v utešenem sultanskem blesku, je racal za njo. Ni videl ne Allana ne česa drugega, gledal je samo kakor vrba vitki hrbet Američanke. Allan je strmel za njima in se zdrznil, ko je zagledal na koncu hodnika gospoda z igraljskim obrazom, ki je motril oba s prav tenkim nasmehom. Allan ga je pogledal in šel dalje.

Jedilni voz je bil poln; samo v kotu pri kuhinji je bila še prosta miza za dva. Natakarije mihal s prtičem po vsem vozu in namigoval s kakšno težko mujo se mu je posrečilo Allanu preskrbeti prosto mizo. Allan je sedel, si ogledal jedilnik in si začel izbirati vino. Tedaj je nekdo prisedel. Prav nelogično je bil presenečen, ko je zagledal gospoda z zlatim ščipalnikom in igraljskim obrazom.

Oni se mu je nasmešnil in potem gledal skozi okno. Allan pa je opazoval žongliranje natakarije s krozniki in posodami; če se je na ovinku nagnil vagon in se je moral tudi sam nagniti, ga je začemelo v želodcu; zdaj bo šlo kosilo k vragu! Toda opazil ni niti madeža na prtu. Naenkrat mu je natakarije prinesel juho. Allan se je nakremžil in zmajal z glavo. Juha ob tej uri! Mož s ščipalnikom se je smehljaj in potopil žlico v svojo juho.

»Niste prijatelj nemškega vrstnega reda?« je vprašal.

»Ne.«

»Toda nemško vino vam tekne?«

»To pa, to. Ali hočete kozarec?«

Allan je postal dobre volje, čim je odprl usta; zdaj se je uveril, da je človek družabna živalca, četudi išče na lastno pest prigrad. Tujec se je priklonil.

»Z veseljem, če dovolite, da vam kesneje vrnem.«

Allan je pomignil natakarju, da prinese še en kozarec. Izpila sta.

»Ste škandinavec?«

»Zakaj sodite tako? Ali govorim tako?«

»To ne, pač pa sodim po zunanosti. In še nekaj. Stavil bi, da ste Šved ali pa Norvežan.«

»Zakaj?«

»Danci nikoli ne morejo pravilno izgovoriti nemškega a — meketajo. Pri vas tega nisem opazil —

Allan je pokimal, ne da bi pritrdil tujčevi domnevi. Bil je visokoraščen in vitek, toda bil je črn in to bi ga ne moglo izdati, če bi ga ne izgovor. Mož je posrebral juho, se nagnil naprej in nadaljeval razgovor. Allan je gledal obraz, ki je bil energičen in inteligenten, oči se mu kljub ščipalniku niso zdele kratkovidne. Brez dvoma je to bil simpatičen obraz. Ob priliki se je tujec zasmel in tedaj je videl Allan, da je en kočnik čisto zlat. Slučajno si je to zapomnil; in čeprav je tisti hip komaj pomislil na to — saj ni mogel misliti, da bo moža še kdaj videl —, je vendar ta kočnik bil pomemben ob neki poznejši priliki, ki je pa zdaj ni mogel niti slutiti. Tisti hip je opazil, da je tako natančno opazoval tujca, da je čisto pozabil, kaj je ta govoril; stresnil se je, ko je zaslišal besedo Pariz z vprašujočim naglasom. Misli je, da ga vprašuje, če se tja pelje.

»Ne vem,« je rekel.

Mož ga je pogledal začudeno.

»Ne veste, če se peljete v Pariz,« je ponovil. »Vlak pa vozi v Pariz, če tega ne veste!«

Allana je zdaj obšlo, da bi razkril, kako je ponosen nase in na svoj današnji doživljaj.

»To vem,« je rekel resno. »Toda ne vem, če se sam peljem tja. Ne vem tega in sploh ne vem, čemu se vozim s tem vlakom.«

»Tega ne veste?«

»Ne. In tudi ne, čemu se sploh peljem.«

»Gromska strela! Vstopili ste v ekspresni vlak in niste vedeli, kam da vozi?«

»Da, to sem napravil danes.«

»Gromska strela! Oprostite, da vas vprašam: če ste navajeni takih potovanj, kje pa vzamete čas za pripravljanje prtljage?«

»Danes mi ni bilo treba, to moram priznati — v sili sem moral pustiti svojo prtljago v Hamburgu.«

Allan je malomarno potegnil listek s hamburškega kolodvora iz svojega žepa. Številka 374 se je v gotsem tisku razločno videla. Tujec je gledal v listek in v Allana s takim spoštovanjem, da je bilo izredno laskavo za tako priliko, in izpil s kratko gromsko strelo kozarec renskega vina; Allan mu ga je znova napolnil z mecenatskim občutkom. Tedaj je prišla riba: mož s ščipalnikom pa je takoj nadaljeval.

»Oprostite moji brezobzirnosti: ali ste v resnici samo za svoje veselje odpotovali brez prtljage in brez vsake drugačne potrebe?«

Prodirno je pogledal Allana, ki mu je prav zdaj postregel natakar in zato ni videl nič drugega pred seboj kot polne krožnike.

Posebno napeto so zlele tujčeve oči; in če bi ga pogledal Allan, bi mogel videti, da je dajal natakarju čudne znake: našobil je ustnice in dvakrat mignil z glavo v smeri proti Allanu. Vsega tega ni videl in še manj to, da je natakar žurno obrnil glavo, motril Allana, dvignil obrvi in pogledal tujca. Ta pa je poslal signal s svojih ustnic, besedo, ki jo je natakar razumel. Še više je dvignil obrvi in tisti hip so se mu začele tresti roke. Vse to se je zgodilo v petnajstih sekundah. Allan je vprav premišljal, ali naj pove tujcu epizodo z neznano damo v Hamburgu in zato je dvignil oči.

»Prav za prav sem imel neki vzrok,« je rekel, »da sem pustil prtljago v Hamburgu. Pa ne vem, če bi vam povedal. To je isti vzrok, zaradi česar sem sedel v ta vlak — in je malce delikaten.«

Tujec je še enkrat signaliziral natakarju, ki je pazno poslušal in nato odšel. Tedaj je tujec dvignil kozarec:

»Dovolite, da vas vprašam, če vam je ljubši bordojec ali burgundec?«

Po posladku sta sedela še kake pol ure, pila črno kavo, vlak pa je drvel v jasnem septemborskem dnevu. Allana je tujec vedno bolj zanimal; bil je zabaven, izviren, bržko-

ne je že mnogo potoval in znal pripovedovati zgodbe iz vseh koncev Evrope. Včasih se je znova začudil Allanova načinu potovanja in to je Allanu mehko božalo zadovoljstvo. Enkrat je šel za par trenutkov od mize in spregovoril par besed z natakarjem v tistem delu voza, ki je bil že prazen. Allan tega ni opazil in se ni menil za to. Ko se je mož vrnil, je začel pripovedovati zgodbo, ki si je ob njej Allan znova pritrdil, da mora biti tujec igralec; mimogrede je omenil ime — Ludovik Koch. Zdaj je mislil Allan, da mu mora povedati svoje ime, v tistem hipu pa se je začel vlak ustavljati. Tujec je naslonil obraz na steklo in je motril ljudi na peronu; tiho je vzdihnil, ker je bržkone nekoga spoznal. Dvignil se je in odšel. Še je zavpil: »Vrnem se takoj!«

»Pazite, da ne odidete brez prtljage, kakor jaz,« mu je odvrnil Allan.

V največje njegovo začudenje je vlak po petnajstih sekundah zapustil postajo. Njenega imena Allan ni opazil, buljil je za svojim sopotnikom. Ni ga opazil nikjer, morda je skočil kje spredaj na vlak. Pripravljal se je, kako ga bo pozdravil, toda minuta za minuto je prešla, gospoda Kocha pa ni bilo. Allan je sedel nazaj in gledal pokrajino.

Hiteli so mimo tovarn. Videli so le visoke dimnike, iz katerih se je podil debel dim v dolgih, težkih progah, ki so sličile halogam; sivorumeni tovarniške fasade, obilica stranskih tirov, na katerih so stali umazano rdeči vagoni. Trava je bila suha in rumena, kakor da ima mrzlico. Zlindra se je gromadila povsod naokrog kakor okoli žrela. Vse je brezupno dušilo srce. Živeti v taki okolici, vse svoje življenje preživeti v taki ječi... Allan se je zgrozil. Ozrl se je na modro nebo in se zveselil, da sedi v vozu, ki se ziblje v finem valovanju. Polglasno in patetično si je za-deklamiral par verzov Snoilškega, ki so poudarjali razliko med potnikom prvega razreda in vlakovodjo. Nato se je spomnil gospoda Kocha in potrkal natakarju.

»Plačam. Moram pogledati, kje je moj tovariš.«

Natakarjevo lice se je streslo, toda priklonil se je in načečkal par hieroglifov na papir.

»Devet mark, šestdeset penigov.«

Allan je plačal in pridal napitnino. Hipoma se je ne-česa spomnil.

»Toda — — gospod, ali je...?«

»Je že plačal.«

»Že?«

»Že davno.«

Natakarjev glas je zvenel nebržno. Allan pa se je začudil. Gospod Koch je plačal! Ali plačujejo, preden so pojedli? In skrivoma? Ni videl, da bi bil gospod Koch kaj plačal. Zmignil je z rameni in se vrnil v kupe, da bi vprašal gospoda Kocha, kako je bilo.

Vlak se je nagibal na vse strani in kolebal, da je rabil Allan precej časa in ravnotežnih poizkusov, da se je preril po praznih hodnikih. Močen sunek ga je pahnil prav na levo. In zdaj je ves začuden opazil, da mu sledi natakar. V tistem trenutku, ko ga je zagledal, pa je izginil. Bržkone streže v kupeju, si je mislil Allan in šel naprej mimo kupeja, kjer sta sedela Američanka in njen sopotnik. Stopil je k svojemu kupeju in se pripravljaj, da reče: »Gospod Koch, vas pa ni bilo nazaj!« toda začuden je obstal.

Gospoda Kocha ni bilo.

Allan je obstal minuto kakor ukopan. Kocha ni bilo tu? Poglejmo, kje je njegova prtljaga?... Tudi prtljage ni bilo! Samo prav majhna ročna torbica. Bliskoma se je spomnil: tudi prej ni bilo prav nobene druge prtljage. Gospod Koch je torej prav tako potoval brez prtljage... Njegove misli so prebudili tihi, skoraj plazeči se koraki na hodniku. Pri vseh bogovih, glej ga, zopet je bil natakar tu.

Natakarjeva prisotnost je bila Allanu zdaj tako odveč in tako čudna, da je skočil s sedeža in stopil v hodnik, da spregovori besedo s tem bratcem. Toda ta je že izginil v bližnjem vagonu. Allan se je moral vrniti z nagubanim čelom. Že je mislil, da bi poiskal sprevednika in ga pobaral, kaj se je zgodilo z gospodom Kochom. Toda sklenil je, da se ne bo več brigal zanj — saj ga vendar ni poznal. Zato je začel študirati ilustrirani katalog neke čarodejske trvdke iz Berlina, ki ga je tudi pozabil pobežli Koch.

Ura je bila približno pet, ko je vlak privozil na postajo v Kölnu, in tedaj se je začela resnična prigoda Allana Kragha.

(Dalje prihodnjič.)

Poravnajte naročnino!

FILM

Novi filmi družbe Ufa

Foto
Ufa

Renata Milleo
v zvočnem filmu
»Koncert s piščalmi
v Sanssouciju«

Lilian Har-
vey in Willy
Fritsch v
zvočni film-
ski komediji
»Vlomilec«,
režija Hanns
Schwarz

Filmi za
zabavo

Maškarada
na gradu
grofa Brüh-
la. Scena iz
zvočnega fil-
ma »Koncert
s piščalmi v
Sanssouci-
ju«. Režija
Gustav
Uecky

Tehnično delo za zvočni film

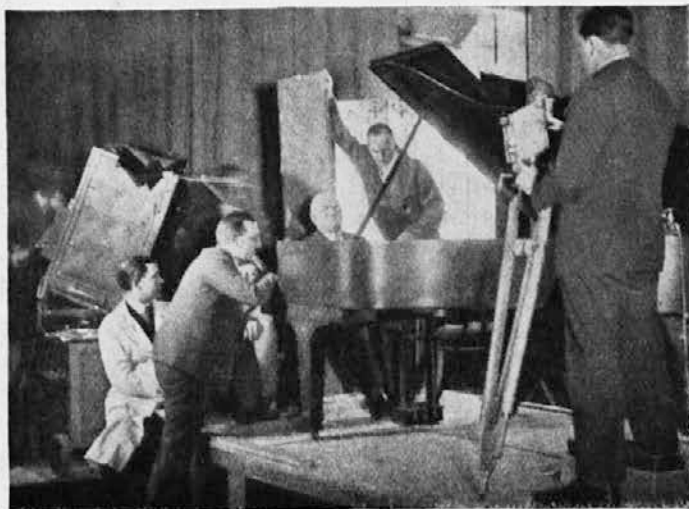
Slika 1. Znapeto pozornostjo kontrolirajo operaterji jakost zvoka

Največji atelje za snemanje zvočnih filmov v Evropi ima največja nemška filmska družba »Ufa« pri Berlinu. Ti ateljeji so precej drugačni, kakor so bili ateljeji za snemanje nemih filmov. To zahteva kompliciranost novih možnosti pri snemanju in posebnost zvoka, ki more biti jasn in čist le, če ga ne moti ropot in šumenje. Kar najprej opazite v teh novih ateljejih, je to, da so brez oken. V stenah ni nobenega železa, ker bi železo utegnili prevajati zvok od zunaj. Znotraj so stene obdane s cello-texom, ki usrkava zvok, in aphononom, ki izolira zvoke. Poleg tega vise s stropa navzdol zavese iz blaga, ki naj preprečijo odmev človeškega glasu. Celo vrata so opremljena tako, da se prav tesno zapirajo.

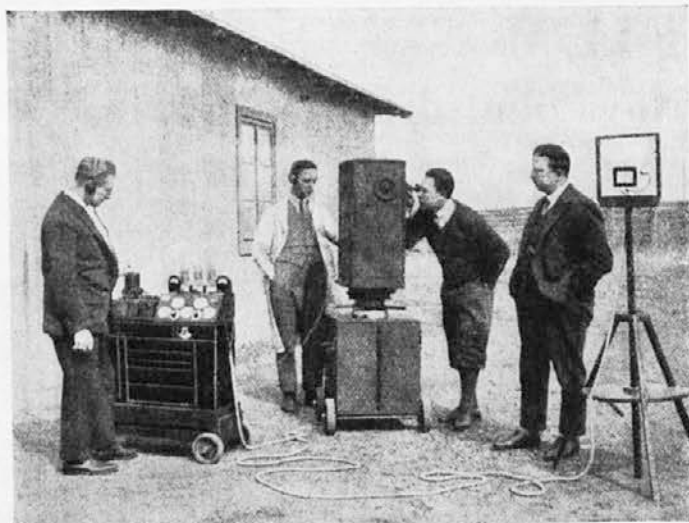
Aparat za snemanje zvočnih filmov je zaprt v stekleni kabini, goni ga motor. Motor ravna stikalni operater, mož pri kameri ima pa svoj aparat pripravljen za trenutek ob stiku s strujo. Glavni vodja signalizira začetek in konec scene. Vse scene snimajo navadno s šestimi kamerami z različnimi lečami in so razpostavljene v polkrogu. Vsak operater ima svojo posebno nalogo: ta jemlje celo sceno, drugi prav od blizu, tretji obraz od blizu itd. Telefoni jih vežejo iz njihovih kabin ven s sceno igre, da morejo s pomočjo slušalk na ušesih slišati vsako izgovorjeno besedo. Steklo njihovih kabin je posebno zrcalno steklo, ki ne moti fotografiranja.

Vročina v ateljejih je velika. Izredno mnogo je luči na vseh straneh in po hodnikih dveh, treh nadstropij ob stenah. Bilo je treba izbrati posebne luči za novo tehniko filma, ker so vse dozdaj uporabljane žarnice šumele. Doslej so uporabljali žarnice z ogleno nitjo in žaromete. Ker pa kljub vsem tehničnim poizkusom niso mogli goreti brez šuma in ker bi vsak najmanjši šum mogel usodno motiti vsako snemanje, so morali izdelati celo nove žarnice. Vročino zmanjšujejo posebne priprave za zračenje.

Najvažnejši prostor v zvočnem ateljeju pa je prostor za preizkušanje zvoka. Tu sedi »zvočni mojster« med posebnimi, finimi, kontrolnimi aparati, s katerimi more opazovati sceno in slišati besede ali godbo še pri skušnji. (Glej

Slika 2. Na levi kamera za zvočne posnetke, na desni za fotografske posnetke

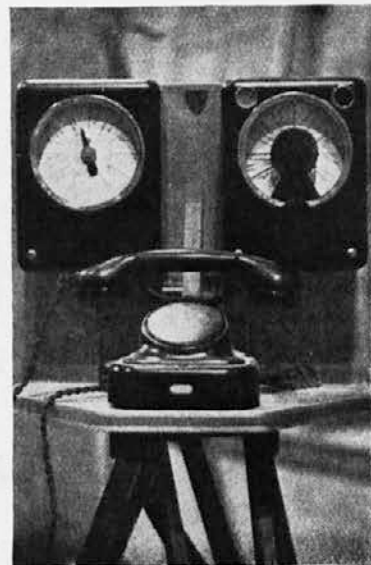
Slika 3. Aparati za zvočni film. Na levi ojačevalnik, v sredini aparat za posnetke zvoka, na desni mikrofoni

slika 3.) Zato more jakost zvoka točno ravnati, kar je posebno važno. Če zvočni mojster pri skušnji ugotovi, da je jakost zvoka primerna, dá režiserju znak, da more začeti, takoj nato začne z delom kamera, prav tiho in neslišno.

Tihota je torej ono, kar obda vsakogar, ki stopi v zvočni atelje. Tistega strašnega prerivanja, vpitja in ropota »ne-

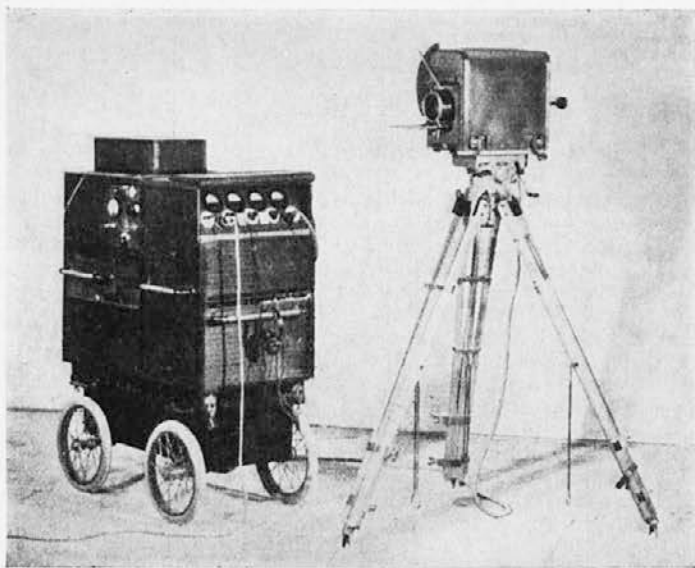
Slika 4. Del traku zvočnega filma v naravni velikosti. Na levi med preluknjanim robom in sliko je proga za reprodukcijo zvoka

Slika 5. Kontrolni aparat za čistost in jakost zvoka

mih« ateljejev danes ni več. Le zelene in rdeče signalne luči »govore« in zapovedujejo začetku, koncu in pavzi v ateljeju.

Danes delajo zvočni film na dva različna načina. Prvi način, postopek s svetlobo: da zvok sinkronizirajo, to je fotografirajo istočasno. Zvok se spremeni v električne valove, ki povzročijo svetlobno kolebanje. To zaznamujejo na del filmskega traku z zobčastimi krivuljami ali z različno močnimi, paralelnimi progami in mašinsko kopirajo poleg prave slike. (Glej sliko 4.) Pri reprodukciji se spremenijo svetlostni razločki v električno kolebanje, ki jih priprava ojači, tako da se pri pravilnem nameščenju zvočnikov pred platnom ali za njim zvok dobro čuje. Drugi način, postopek z iglo: zvok gre po zvočni plošči, kakor pri vsakem posnetku za gramofonske plošče — samo da so s pomočjo ostroumih kontrolnih aparatov omogočili, da se filmski in zvočni snimek natančno ujemata. Takoj po posameznih scenah morejo ugotoviti, če je zvok dober in slabe ali pokvarjene scene še enkrat ponoviti. Prostor za zvočne posnetke je zvezan z ateljejem s pomočjo neslišnega, avtomatičnega strojnega telegrafa, ki točno informira o začetku in koncu snemanja. Stroji za posnemanje zvoka so urejeni tako, da jih morejo zvezati z vsako izmed štirih

Slika 6. Aparatura na kolesih za snimke v prosti naravi. Na desni fotografska kamera

delavnic velikega Ufinega ateljeja. To je važno, ker filmajo v dveh delavnicah, zato pa v drugih dveh med tem pripravljajo potrebno kuliserijo za sledeče scene. To delo ima pa svoj posebni ropot, šum, razbijanje in glasne ukaze.

Film v službi higijenske propagande

Mladen Širola

Agilna in vztrajna higijenska propaganda je pokazala take uspehe, da se je znižalo umiranje v nekaterih krajih v par letih za 50%. Prav zato se je higijena oprijela vseh mogočih sredstev in poiskala pomoč vseh novih sredstev, da s propagando še bolj prodre med narod.

Posebno je zainteresiral nagli in hitri razvoj kinematografije vse higijenske strokovnjake. S pomočjo filma je

Ga. Žličar, g. Tepavac, mala Adica
Sceni iz filma »Zapuščeno dete«
od Mladena Širole, izdelal Higijenski zavod v Zagrebu

Desno: Mala Adica in g. Tepavac

lahko pokazati narodu, kako se prenaša jetika, kako se je ubranimo. Škoda alkohola se lahko pokaže v sto in sto različnih. Asanacija na vasi, higijena na vasi in v mestu, nega zobov, telesa, higijensko stanovanje — vse to so važne snovi za higijenske filme. Predavanja, ki jih spremljajo filmske slike, narod z veseljem posluša.

Zato je higijenski zavod s šolo za narodno zdravje v Zagrebu pripravil velik laboratorij in začel s filmanjem naših higijenskih filmov. Da bi bili filmi tem bolj zanimivi, se izbira taka vsebina, ki v okviru drame, komedije ali povesti vsebuje higijensko noto, ki je podčrtana in se vtisne gledalcu v spomin. Izgotovili so nekaj deških filmov:

Filmska igralka Lilian Harvey in Willy Fritsch sta se pred kratkim mudila par minut v Ljubljani. Vendar je v tem kratkem času izgotovil g. L. Kavčič oba portreta, ki sta ugaljala znamenitima igralcema

»Ivin zob in Macin nos«, »Campek zanikarnej«. Film o alkoholu in higijeni deteta »Rešitev male Zorice« je napisal in režiral Mladen Širola ter so ga predvajali predvsem v šolah savske banovine. Veliki film »Gostilna« je napisal in režiral prof. Joža Ivakić, režiser Nar. gledališča v Zagrebu. Ivakić pozna kmetske prilike in je zato unesel v film folkloro ravne Slavonije, kar daje filmu poudarek.

Eden zadnjih filmov je bil film »Zapuščeno dete.«

Vsa ta propaganda higijene se razvija po zaslugi g. K. Brösslera, šefa higijenske propagande v Zagrebu. Ti filmi bodo dokazali, kakšne vrednosti je za vso državo domača produkcija, ki pozna naše prilike in običaje, ki se seveda razlikujejo od prilik drugih narodov!

BOTOT

Edina voda za zobe
ki jo je odobrila
Pariška Medicinska Akademija
Najstarejša tovarna sveta, ustanovljena 1753

Išartina vrata v gradu Nebukadnezarja II. v Babilonu. Vrata so zaključek ceste procesij in jih na levi in desni flankira po en steber. Vrata so visoka 12 m, stolp 15 m in so bila na zunanji strani obzidja

Pergamski oltar v Berlinu

R. Ložar

Oktobra 1930 so slavili berlinski muzeji stoletnico obstoja in ob tej priliki se je zbrala v glavnem mestu Nemčije ogromna množica znanstvenikov in drugih osebnosti Nemčije in inozemstva. Jugoslavijo je na tej slavnosti zastopal splitski muzejski direktor Dr. Mihovil Abramič. Kaj se pravi »stoletnica berlinskih muzejev«, je najbolje razvidno iz števila zavodov, ki so vključeni v organizmu Staatliche Museen zu Berlin (Drž. muzeji v B.), kateremu načeluje sedaj generalni direktor Wilhelm Waetzold, znani umetnostni zgodovinar.

Državni muzeji v Berlinu obsegajo 16 zavodov in sicer so to sledeči: 1. Antični oddelek, 2. Egiptovski oddelek, 3. Zbirka bakrorezov ali grafični oddelek, 4. Prednjeazijski, 5. Islamski oddelek, 6. Oddelek krščanskih epoh, 7. Slikarska galerija, 8. Numizmatični kabinet, 9. Muzejska biblioteka, 10. Orožarnica, 11. Grajski muzej ali muzej umetne obrti, 12. Azijski oddelek, 13. Afriška, ameriška in oceanska zbirka, 14. Pred- in zgodnjegodovinska zbirka, 15. Državna zbirka za nemško narodopisje in 16. Državna umetniška knjižnica. Vrhovni vodja vseh muzejev je imenovan Wilhelm Waetzoldt, naslednik + Wilhelma von Bodeja, in njemu so podrejeni vodje poedinih muzejev, oddelkov, kateri imajo pod seboj zopet štab znanstvenih uradnikov, ki skrbijo za zbirko. Tako upravlja egiptovsko zbirko znani egiptolog Heinrich Schäfer, prednjeazijsko Walter Andrae, slikarsko galerijo sloviti Max J. Friedländer, predzgodovinsko Wilhelm Unverzagt in ostale drugi znanstveniki internacionalnega imena. Oddelki, za katere je na pr. na muzeju v Ljubljani na razpolago troje upravno-znanstvenih moči, ki morajo oskrbovati vse posle, so v Berlinu zaupani devetim direktorjem odnosno kustosom, kateri razpolagajo redoma še z nadaljnjimi najmanj tremi asistentскими močmi. Pri vsem tem pa ti muzeji ne obsegajo prirodnopisnih zbirk, katere tvorijo organizem zase.

Državni muzeji v Berlinu so torej ogromna naprava, ki glede denarne pomoči, znanstvenega aparata, prostora, obiska in vsega podobnega komaj še dopuščajo možnost nadkrilitve. In vendar, ob stoletnici njihovega nastoja je našel generalni ravnatelj dovolj

Pergamski oltar, ki ga je bil sezidal kralj Eumenes II. okrog 180. pr. Kr. r.

Pergamski oltar. Pogled
skozi stebrišče proti sever-
nemu stopniškemu obzidku

Glava Giganta Alkyoneja, ki ga je premagala Atena

trpkih besed na račun »stiske«, v kateri da se nekateri izmed omenjenih zavodov nahajajo i glede denarja i glede prostora in podobnega. Človek, ki se je pravkar odondod vrnil v tesno Ljubljano, ne bi verjel, toda resnica je.

Temelj državnim muzejem tvori kabinetno naročilo Friedricha Wilhelma III. z dne 29. marca 1810, naj se v Berlinu napravi javna »dobro izbrana umetniška zbirka«, ideja takega in podobnega muzeja je pa v Berlinu kakor tudi na pr. pri nas mnogo starejša nego muzejska zgradba. Med l. 1810—1830 so načrt muzeja nešteto krat prereševali, spremenili, sprejeli in spet zavrgli. Med l. 1824—28 so potem zgradili »Stari muzej«, (Altes Museum), katerega so otvorili v avgustu 1830. Načrte je izdelal znani berlinski arhitekt klasicističnega stila, Friedrich Schinkel. Težavo je delala ta zgradba zato, ker stoji na terenu Šprevine struge in stoji ves temelj na mreži kolov, na kolišču. A ko ga je l. 1830 cesar otvoril, se je izkazal muzej že — premajhnega.

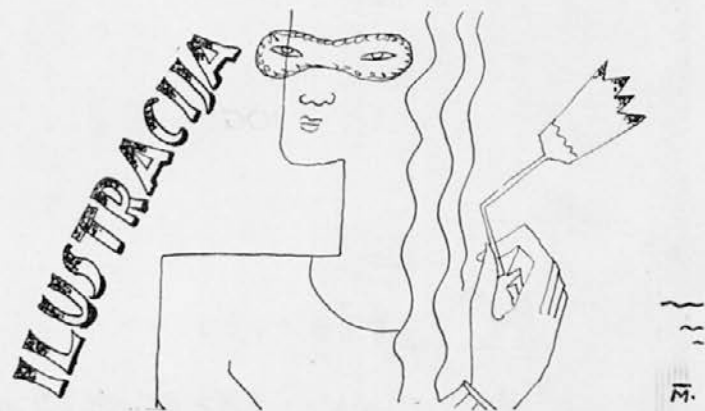
Friedrich Wilhelm IV. je v sledečem desetletju osnul načrt, sezidati mesto muzejev na otoku, ki ga tvorita dva rokava Špreve in kjer je že stal »Stari muzej«. Med l. 1843 do 1855 je tako nastal »Novi muzej« (Neues Museum). L. 1886 je dokončal Ende »Muzej za narodopisje« v zapadu Berlina, l. 1904 je bil odprt »Muzej cesarja Friderika (Ihnes, Kaiser-Friedrich-Museum), l. 1884 pa razpisan natečaj za muzej, v katerega naj bi prišli rezultati nemških arheoloških ekspedicij iz Mileta, Olimpije, Prien, Egipta in Mezopotamije in od drugod. Natečaj je pa ostal brez uspeha. Tako je dobil ta trdi oreh, problem muzejskih prigradov, prejšnji direktor Bode, ki je zato l. 1907. poklical na pomoč arhitekta Messela. Ta pa je pred dovršitvijo umrl in delo je prevzel Ludwig Hoffmann. Lani, ob stoletnici prvega muzeja, »Starega muzeja«, so otvorili te novo zgrajene muzejske prostore, katere na kratko imenujejo »Pergamski muzej« in čigar otvoritev je omenjenim slavnostim dala posebno odličien in monumentalen značaj.

Naziv »Pergamski muzej« nosijo nove zgradbe zato, ker se v srednjem, glavnem traktu nove skupine, v veliki razstavnici dvorani, ki meri 47×50 m, nahaja v originalni veličini rekonstruirana fasada velikega helenističnega arhitektonskega spomenika, ki ga je dal v spomin zmage nad sovražniki zgraditi pergamski kralj Eumenes II. in ki so ga v starem veku šteli med sedmerna čudesa sveta. »Oltar« je bil zgrajen v prvi pol. 2. stol. pred Kr., odkril ga je l. 1873 v Pergamu v Mali Aziji berlinski arheolog Carl Humann, za muzej pa pridobil Alexander Conze, prav tako znamenit arheolog. Oltar je bil prej nameščen v »Starem pergamskem muzeju« (Altes Pergamon-Museum) in dostopen od l. 1902—1908.; ta muzej je stal na istem mestu kot današnji, a je bil oltar razstavno-tehnično, znanstveno in umetniško nezadovoljivo nameščen.

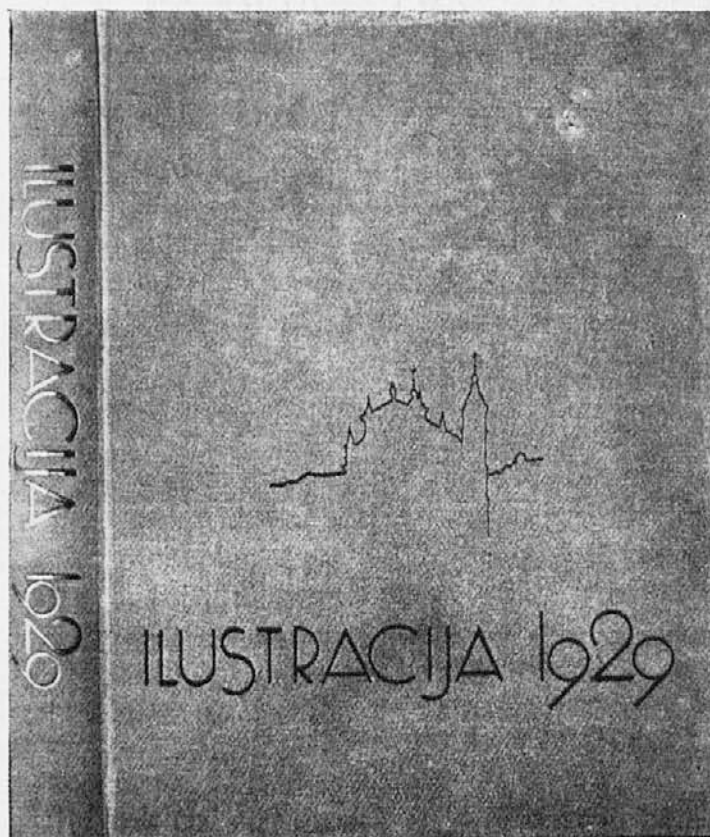
Oltar je bil nekoč velika četverkotna zgradba na visokem postamentu, obdanem okrog in okrog s stopnicami in stoječem na njih. Na vrhu tega postamenta je bila veličastna lopa stebrovja, kakor kaže naša slika. Po visokih marmornatih stopnicah si prišel do stebrišča, skozi katero je vodil vhod na dvor oltarja. Ta dvor je bil okrog in okrog obdan od stebrišča, čigar stene so nosile reliefne vpodobitev t. zv. Telefove legende, mitičnega deda pergamskih vladarjev. Na naši sliki so stene stebrišča dobro vidne. Vendar je pa glavno bogastvo oltarja, ki je danes v 18 m visoki dvorani berlinskega pergamskega muzeja postavljen v eni tretjini svojega nekdanjega obsega, ogromni friz, pas z upodobitvijo t. zv. gigantomahije, boja med giganti in bogovi, ki naj tudi simbolizira zmago Atalidov, pergamskih vladarjev, nad barbarskimi sovražniki, Galati. Naše slike nam dobro prikazujejo i mesto tega friza na postamentu i monumentalno umetnost poznohelenističnega reliefnega kiparstva, ki je tu postavilo enega najvažnejših in največjih spomenikov antike. Ta friz je nekoč tekkel okrog in okrog postamenta, danes ga je na njem samo ena tretjina, dve sta zazidani v višini kot na oltarju na stenah dvorane.

Oltar je zgrajen iz originalnega materiala, katerega so prepeljali iz Pergama v Berlin, le nekaj malega so dopolnili v moderni imitaciji. Na gledalca, ki stopi v dvorano, prišedši skozi ozke vhode iz sosednih muzejev, naredi ta arhitekturni umotvor veličasten vtis, ki pa ima svojo usodno mejo. Kajti vprašaš se, ali more to še biti zmisel muzealne ideje, muzejskega dela in prireditve, kar so storili Nemci s pergamskim oltarjem in s primeri, rekonstruiranimi v sosednih dvoranah helenistične grške in rimske ter babilonske arhitekture. Ali ni ideja muzeja, postavljena na premise novih berlinskih muzejev, stvarno nemogoča? A — bila ta vprašanja katerakoli, (kritično mnenje ob tem slavnostnem trenutku ni mirovalo) — »pergamski muzej« v Berlinu je vseeno monumentalni primer v zgodovini muzejev in mnogo se bo dalo ob njem naučiti.

Po končanih slavnostih in sprejemih je prišel generalni direktor do oddiha in — do številk in te so mu povedale: L. 1929 je obiskalo v oktobru berlinske muzeje do 55.000; leta 1930 v oktobru — 182.000 ljudi. Za novootvorjene kompartmente so bili izdani trije vodniki: a) list za 10 Pfenn., b) mapa za »Nemški muzej« in c) splošni vodnik po državnih muzejih. Vodnika a) so prodali v teku slabih 2 mesecev 35.000 izvodov, vodnika b) 10.000 izvodov in vodnika c) 25.000 izvodov. Poslednji je stal izvod 2 RM, obsega 334 strani in ima obilo teksta ter slik. Ne čudimo se, da je tega prodanega največ. Kajti konec koncev nekeje vendarle ugasne v človeku kritična skepsa, znanstveni vidik in umetniški pogled in potem potuješ skozi te velike, svojstvene hrame berlinskih muzejev kot eden izmed mnogih, onih prav navadnih romarjev, s tihim, nevsiljivim, a sila modrim prijateljem — vodnikom — pod pazduho. Tako si predstavljam vso množico, ki ga je kupovala in čitala brez konca in kraja, tako sem z njim romal tudi jaz.

Letošnji plesi. Najlepši je slowfox, ki ga imate opisane v prvi številki »Ilustracij«. Angleški valček pa je populariziran pri nas par sezon. Quickstep se bo moral boriti s foxtrotom, ki se je zelo udomačil. Izmed ameriških plesov nam je ostal le tango, ki je značilen mehiškansko-španski ples in ki odgovarja našemu južnemu temperamentu, dočim se Angležem ne prilega. Quickstep, slowfox in angleški valček se le malo spreminjajo in bodo postali klasičen program za dolgo dobo let, zraven še tango in dunajski valček in kaka lažja noviteta.

Za vezavo »Ilustracije« priporočamo izvirne platnice, katere je izdala Knjigoveznica Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. Platnice same stanejo Din 30–, z vezavo vred pa Din 40–

Salda-konte, štrance, jour-nale, šolske zvezke, razne mape, knjižice za odjemal-ce, risalne bloke itd. nudi po izredno ugodni ceni

Knjigoveznica Jugoslovanske tiskarne

v Ljubljani, Kopitarjeva ulica števil. 6 – II. nadstropje

Naš vsakdanji kruh

Prvo vprašanje, katero hočemo danes odgovoriti je, kakšen kruh pecimo? Pri nas kakor v drugih deželah uživa najboljši glas pšenica, vendar so novejša raziskavanja dognala, da rž in oves v redilni vrednosti pšenico celo presegata.

Drugo vprašanje, ki se izza vojske mnogo preiskuje, je mletev krušne moke. Žitno zrnje sestoji iz notranjega jedra, oljnate plasti, semenske mrenice, lupine in kali. Lupina je za prehrano brez vrednosti in se mora odstraniti. Notranji deli so bogati rudninskih in nadomestilnih snovi (vitaminov). Predvsem je oljnata plast bogata z beljakovinami, jedro ima škrob. Kali vsebujejo veliko beljakovin, tolšč, rudninskih snovi, malo sladkorja pa zelo veliko nadomestilnih snovi. Žito je treba najprej očistiti, t. j. odstraniti prah, pesek in pleve, odstraniti od žitnih zrn kali in kocinice. Na sitih ločijo zrna od kali in kocinice. Kal se odstranja zato, ker ima v sebi tolščo; ta bi pa v moki postala žarka in moka bi imela grenak žarek okus. V novejših mlinih se kal posebej obdela, da moki nič ne škoduje, pa vendar vse redilne snovi v njem ostanejo in tako redilno vrednost moke zvišajo. Novi način prehrane zahteva, da pri mletvi žitnega zrna odstranimo samo lupino, vse druge sestavine pa zelo drobno zmeljemo v

Vsak ponedeljek gnetemo in pečemo kruh

Skrbi, da bo kruh dobro pečen!

krušno moko. Kruh narejen iz take moke se imenuje polni kruh. Ima namreč mnogo tolšče, rudninskih snovi in vitaminov. Zahtevamo torej, da se peče kruh iz drobno zmlete moke z otrobi vred. V beli, presejani in popolnoma očiščeni moki ni skoraj nič rudninskih snovi in le malo beljakovin. Čim bolj je moka bela, tem manj je redilna. Ljudje pa menijo, da je kruh najboljši takrat, kadar je najbolj bel. Začeli so se zato tudi zgovarjati, češ, beli kruh je lažje prebavljiv in bolj okusen. HINhede je z naj-novejšim raziskovanjem dokazal, da človek dobro zmlete otrobe prav lahko prebavi in da manjša množina kruha iz neočiščene moke človeka enako nasiti.

Glede na okus je črn kruh boljši, kakor bel. Okusne snovi so le v otrobih, teh pa bela moka nima. Saj tako zvani kruh »Pumpernikel«, ki je pečen iz drobno zmletih otrobov, velja kot slaščica.

Kako se kruh peče?

Snovi, iz katerih se kruh mesi so: moka, voda, kvas in sol. Ko denemo moko gret, gremo kvas takole pripravljat: v lonček nalijemo mlačne vode s 25° C; nato nadrobimo dobrega kvasa, primešamo malo moke, ter denemo na toplo, da vzhaja. Ko je kvas vzšel, ga denemo v moko, iz katere hočemo peči kruh, prilijemo toliko tople vode 35° C, da naredimo testo, ki se da dobro gnesti. Umesi in zgnete naj se

dobro. Paziti moramo, da se testo ne naredi pretirno ali premehko. Toplota testa naj bo 30° C. Zgneteno testo, s prtom dobro pokrijemo in postavimo na toplo. Vzhajanje testa povzročuje kvas. Kvas je sestavljen iz majhnih 0.006 mm jajčastih stanic, gliv kvasovk, navadno iz olovnega (pivnega) kvasu (*Saccharomyces cerevisiae*). Pod vplivom teh glivic se škrob v moki spremeni v sladni sladkor, ki se dalje pretvarja v ogljikov dvokis. Ker tu ne more odhajati, testo samo rahlja in dviga. Tako postane testo prožno, polno majhnih luknjic in mehurčkov. Ko je testo dovolj vzhajalo, naredimo iz njega hlebe. Nato gospodinja pripravi krušno peč. Toplota, ki je potrebna, da se kruh speče, zavisi od kakovosti moke in velikosti hlebov. Ko je peč pripravljena, se kruh vsadi. Preden hlebe denemo v peč, jih namočimo z vodo ali z mlekom, da dobe lepo svetlo skorjo, ker se v vročini nekoliko škroba spremeni v klej (destrin). V peči ogljikova kislina, alkohol in voda iz hlebov izhlape, kruh postane rahel in luknjičast. Kruh hranimo na hladnem, ne vlažnem prostoru.

Poleti vidimo včasih, da se kruh vleče. To povzroča posebni bacil — *b. mesentericus*. Bacil tvori trose, ki pridejo v testo, toploto pri peki zadrže, se razmnožujejo ter razkrajajo ogljikove vodane (hidrate) in beljakovine v tekoče lepljive snovi. Tak kruh je škodljiv.

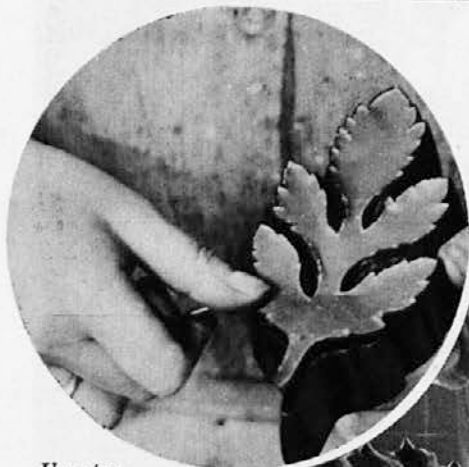
Črn kruh, naše zdravje

Iz Krekove gospodinjske šole. Foto »Ilustracija«

Umetno poslikanje vencev s pomočjo zračnega čopiča

Žlebljenje listov z vročim železom. Z rezilom izrezani listi dobijo na ta način obliko, ki je podobna naravni

Umetno napravljeni krizantemin list jemlje delavec iz železnega izsekala

Rože — iz papirja in blaga

Desno: Sestavljanje rož. Vsak posamezni listič skrbno pritrdijo delavke na umetno popkovo jedro

Dihni življenje v papir in blago

Resnica je taka, da lepota mine in le grdota ostane. Zato je razumljivo, da delamo ljudje poskuse, da zavremo uničevanje lepote in to s pomočjo napredujoče tehnike. Kozmetika lepe žene je najbolj karakterističen primer za željo, da se ohrani lepota. In če pripravimo po posebnih metodah stvore narave kakor metulje, žuželke in še druge, da ohranimo lepoto barve, kakor jo je imela živeča živalca, tedaj tudi s tem skušamo ob-

Umetna retuša. Spretno roke drsijo po žametnih listih bodočega maka, da jim dajo zadnje odtenke in osenčenja, kakor jih je dala narava živemu maku

varovati naravno lepoto pred propadom. Moremo pa še po drugi poti: z umetnimi sredstvi napraviti umeten stvar, ki je sličen naravni obliki. Na prvem mestu je omeniti umetne cvetke, ki sličejo po krasoti barve in izbiri materiala pravim cvetlicam ali pa kažejo fantazijsko obliko. Izredno mičnih izdelkov te najmodernejše umetne obrti se poslužuje predvsem moda. Saj ni bolj barvitega in dostojnejšega nakita za obleko kakor lepa roža, ki ne more oveneti. Lepa barva cvetlice in lic elegantne dame naj priča o izbranem in dostojnem okusu.

Na naših slikah je videti delo obrtnikov v delavnicah za proizvodnjo umetnih cvetlic. Delo je najprej precej mehanično, kakor n. pr. žlebljenje posameznih listov, dalje: blagu izseka posebno izsekalo obliko, ali sestavljanje lističev. Tudi poslikavanje vencev s pomočjo zračnega čopiča je precej enostavno. Retuša posameznih listov v lepih barvah pa zahteva izvežbane in spretno roke. Šele natančna retuša da umetni roži skoraj naravno lepoto.

K obleki se poda lepa roža, ki ne ovne in ohrani svojo lepo barvo, kakor da je živa

**Kakšni
obrazi so
to, kakšna
obleka in
okrasji na
glavah?**

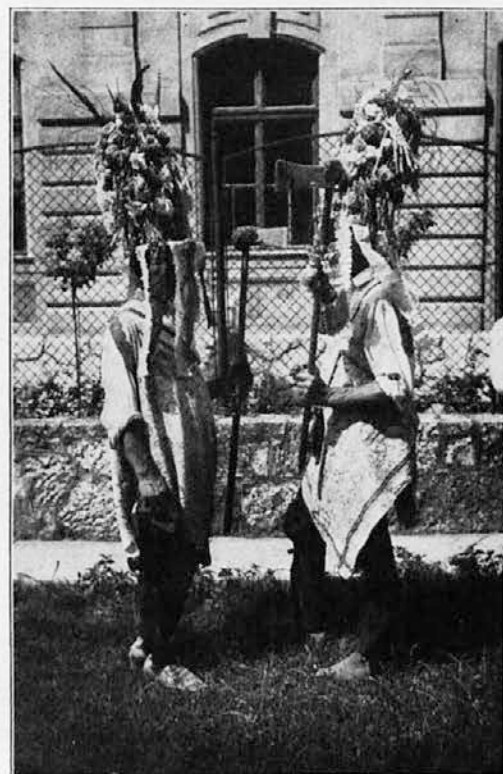
Dolenjelendavski »pozvačini« v pisanih oblekah iz papirnatih trakov in z lesenimi sekirami, ki vabijo svate na svatbo. Običaj je prastar slovenski

Prekmurski mlatiči s cepci in pogačami. So v prekmurskih narodnih nošah, ki nekoliko spominjajo na slovaške

**Slovenske
narodne
noše iz
Prekmurja**

Precej so različne od narodnih noš, ki jih imamo vedno pred očmi: gorenjske z avbo in drugih noš

Prekmurska »pozvačina« iz Murske Sobote

Manj, baba, manj!

Baba Katra je imela tak dar, da se ji je kar samo od sebe lagalo. Pa so bile njene laži brez škode, ker jim tako ni nihče verjel.

Sede neki večer možje v krčmi, pa priropoča noter baba Katra s svojim košem. Lovila je sapo kakor piškav kovaški meh, zvijala je oči proti stropu, pa so ji pogledi hkratu uhajali tudi na mizo, kjer je stala pijača. Pogledi so ji molče prosili, ali se je ne bo kateri usmilil in ji ponudil čašo dobre kapljice.

Možje za mizo vprašajo: »Kaj pa je, Katra, kaj boš povedala novega?«

Reče baba Katra: »Komaj sem ušla smrti! Če bi dobila požirek...«

Se zasmejejo možje: »Najprej povej, potem dobiš!«

Zastoka baba Katra: »Strašno! V Praprotnem sem bila, po kurah sem gledala, če bi kazalo kaj zaslužka. — Tako se mi tresejo noge, sesti moram! — Ko se je zmračilo, sem jo s košem pobrisala proti domu — dve jarci imam notri in starega petelina, nemara je še iz Noejeve barke, ne vem ali ga bo kdo hotel — o joj! Po bližnjici sem šla skozi grajski gozd, žive duše ni bilo blizu — kar slišim vzdolž šum, ozrem se, kaj vidijo nesrečne moje oči — čreda volkov se plazi za menoj — gotovo jih je bilo trideset!«

»Manj, baba, manj!« so vzkliknili možje.

Baba Katra je poželjivo pogledala po mizi in zastokala: »Še zdaj mi bije srce od groze! Štela jih nisem, kdo bo na prste štel zver, če je tik za teboj in ti z gobci že buta v bedra! Če jih ni bilo trideset, dvajset jih je bilo gotovo!«

Zopet je zagnalo omizje: »Manj, baba, manj!«

Je vzdihnila baba Katra: »Kar črno se mi dela pred očmi — kaj se mi ne bi, tolikšen strah, slabotna sem ženska, sama v gozdu, okoli mene pa renči deset volkov.«

»Manj, baba, manj!«

»Oh,« je dejala baba Katra, »ne rečem, če sem se v naglici za katerega vštela! Za pet bi pa skoraj prisegla!«

»Manj, baba, manj!«

»Štiri!«

»Manj, baba, manj!«

»Tri!«

»Manj, baba, manj!«

»Dva!«

»Manj, baba, manj!«

»Eden!«

»Manj, baba, manj!«

Se je zakregala baba Katra: »Salamenski dedci zani-karni, vsaj šumelo je v grmovju. Mar ni? Mar tega tudi ne verjamete?«

So dejali možje: »Šumelo je pa lahko, saj piha burja!«

Možje so ji dali kozarec vina. Izpila ga je v dušku in se od-dahnila. »Šumelo je, šumelo, pa še kako je šumelo! Grajska hosta je velika. Prostora bi bilo v grajski hosti še za več kakor za tri-deset volkov, le verjemite, stara Katra ne laže!«

Kaj bi bilo, če bi ne bilo Zalivskega toka?

V zadnjih časih se po listih trdovratno pojavljajo članki z naslovi »Evropa v nevarnosti«, »Ali bodo Američani res zavezili Zalivski tok?«, »Zbogom evropske pomlad« itd. Ne smemo se čuditi, da se zahodna in severna Evropa vznemirjati, kajti nekateri podjetni Američani so res prišli na misel, da »rešijo« Zalivski tok Novemu svetu in ga na ta ali oni način odvrnejo od njegove stotisočletne poti. Zaradi mrzle tečajne morske struje, ki oplakuje labradorske in newyorške obale, so severnoatlantiške pokrajine Združenih držav nerodovitne, mrzle in neprijetne. Obenem povzroča ta struja tam, kjer se sreča z Zalivskim tokom, gosto meglo, in to baš pred nosom največjega mesta sveta, New Yorka. Z njo prihajajo na jug tudi ledene gore, tako da so ameriške ladje v trajni nevarnosti. Američani imajo torej dovolj vzroka za premišljevanje, kako bi odpravili te nedostatke. Najbolje bi bilo, če bi se dala mrzla Labradorska struja izpremeniti v toplo strujo; to se pa da doseči le z preložitvijo Zalivskega toka.

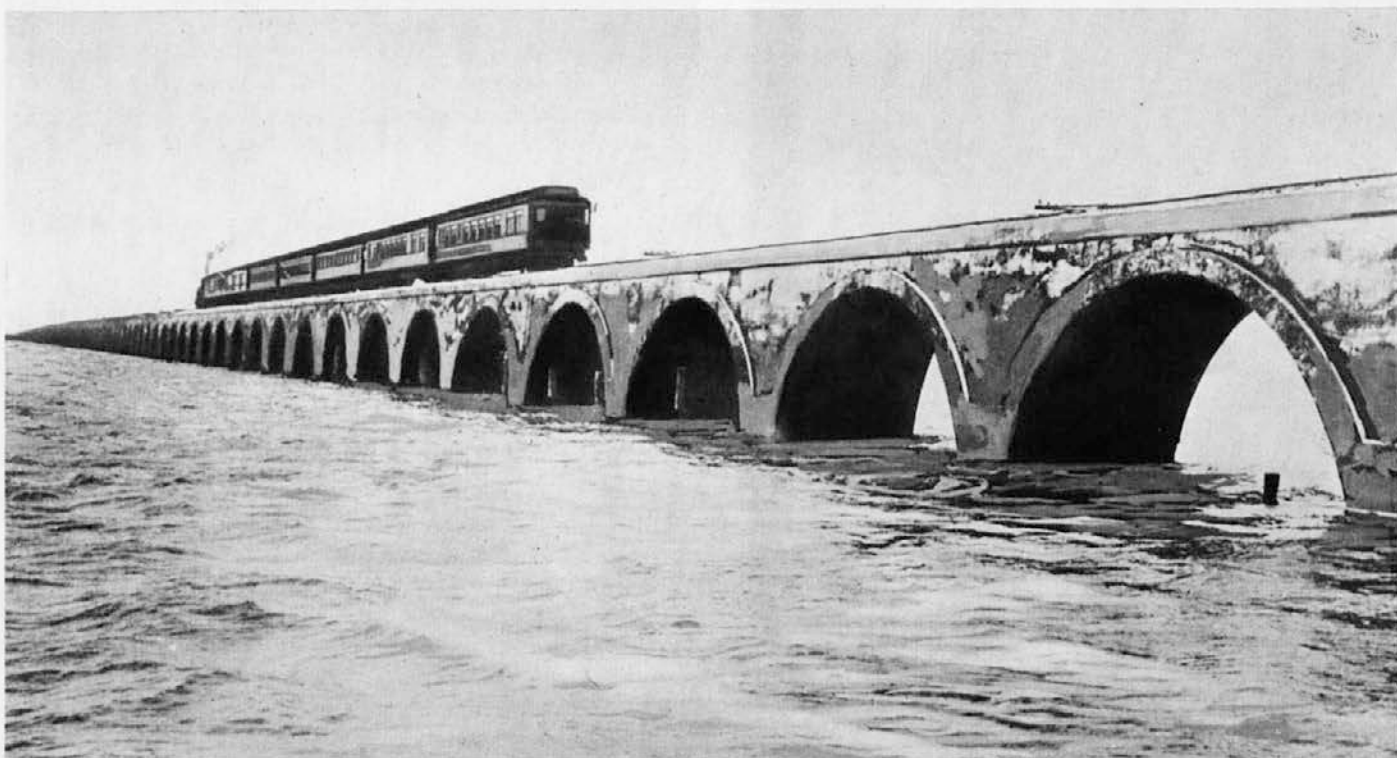
In dolarji so zažvenketali. Že l. 1900 je neki inženir Sleater napravil načrt, kako bi se dal zapreti morski preliv med Kubo in polotokom Florido z orjaškim zidom, dolgim 250 km, širokim 50 km in globokim 500 m. Nato bi zgradili prekop tam, kjer se cepi Florida od celine. V ta prekop bi speljali Zalivski tok, ki bi odsihdob ogreval ameriško obalo, stara Evropa pa naj sklepa roke, kolikor hoče. Danes razpravlja vsa Amerika o novem načrtu. Od Novega Foundlanda naj bi se napravil 400 km dolg jez, ki bi odklanjal mrzlo Labradorsko strujo, istočasno pa zajel veliko množino tople vode Zalivskega toka. Ta bi tako prišla v prid vzhodni Ameriki.

Odpornost nameravanih jezov bi morala biti ogromna, kajti na mestu, kjer stopa Zalivski tok danes v ocean, je širok 65 km, globok 380 m in ima hitrost krog 55 km na dan, včasih pa struji štirikrat hitreje. Ali bo moderna tehnika mogla premagati te zapreke? Američani so prepričani, da jih bo.

Vsak otrok v Evropi ve, da predstavlja Zalivski tok, ki ima še ob zahodni obali Irske toplino 15° C, za naš kontinent nekakšno centralno kurjavo. Kaj bo, če ta kurjava nenadoma odpove? Kaj bo z mir-

Če ne bi bilo zalivskega toka, bi pozimi zakrila francosko rivihero snežena odeja kakor sedaj pokriva Skandinavijo

Ko so gradili pri polotoku Floridi most čez morje, so se inženirji bali, da bi mogla imeti zavezitev zalivskega toka slabe posledice za evropsko podnebje

Otok sv. Jurija v Benetkah bi obudil spomin na Stockholm, da ni gondolierov na tihi laguni

Opatija v snegu l. 1929. Da ni zalinskega toka, bi bila ta slika vsakdanja

tami in lovori južne Anglije, ki sedaj še lahko prezimijo na prostem? Kaj s palmami francoske rivijere, kaj z Benetkami?

Odgovor dobite v naših slikah... Hvala Bogu, zaenkrat so ameriški načrti vendar le še utopije!

Sliki Benetk in Opatije v snegu, kakor jih tu priobčujemo, sta fotografirani v prvih zimskih mrzlih mesecih leta 1929. Tedaj ob tistem hudem mrazu so zledenele misli vseh in zaključili so premišljevanje tako: mraz se bo preselil k nam v južne kraje in toplota bo objela severno ledeno morje. Lanska in letošnja zima nista uresničili ledene bojazni. Tistega veli-

kega mraza, ki so ga napovedovali ni bilo in vse hipoteze vremenslovcev so padle v vodo. Zaenkrat nam torej še ni treba prav nobenih skrbi. Solnce nam bo še dajalo toliko toplote, da bomo uživali tople dni v poletju, da nam jih bo še preveč. Za izpremembo pa nista brez vsake koristi mraz in led naših zim.

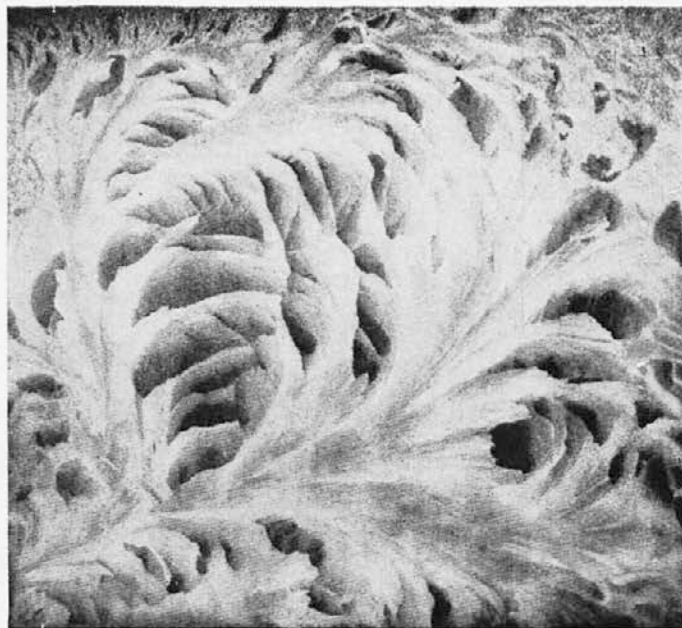
Palme ob rivijeri bi pod težo snega silno trpele in v nekaj letih bi izginila s sredozemskih obal vsa vegetacija

Uporaba akantusovega lista kot ornament na žlebu okrajka katedrale v Reimsu (13. stoletje)

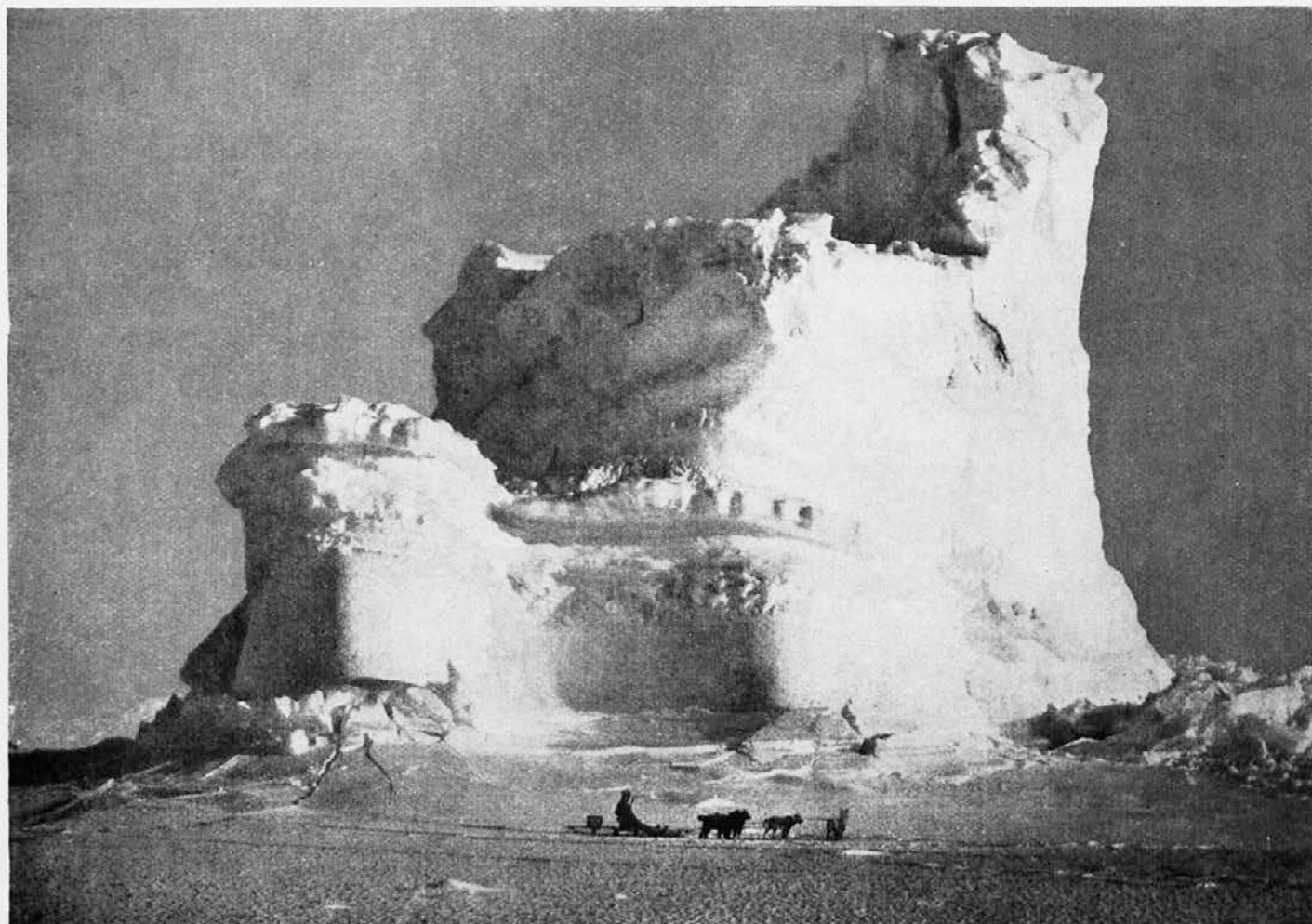
Na potovanju v Avstralijo

je doživela pred kratkim neka ladja strašno srečanje z ledeno goro. V kabinah in dvoranah je bilo zelo toplo, na morju pa je vladala tišina. Hladni večer so potniki hoteli prebiti s plesom. Izprva so se nekateri gospodje plesa branili, neka mlada dama, hčerka avstralskega veleposestnika, pa se jim je smejala ter jim zaklicala, ogrinjajoč se s šalom: »Zakaj pa ne bi plesali? Saj ni več toplo, nasprotno, prav ledeno mrzlo je!« Zadihala je globoko in na razsvetljenem krovu je bila nenadoma vidna sopara njene diha. Obrnila se je še na ladijskega poročnika: »Gospod poročnik, ali ne zebe tudi Vas? Saj ste že prav bledi!« In res. Častnik je bil smrtno prebledel in sploh ni dal odgovora. Zagnal se je h krmilu, k izvidu ob sprednjem jamboru, h kapitanu. In nenadoma je legla na ladjo smrtna tišina, medtem ko je prevzela ljudi ledeno mrzla sapa, diha smrti, strahote in groze. Pravkar še jasno noč so za-

Narava dela umetnost. Skulptura akantusovega lista, kakor ga je izoblikoval slučaj kot ledeno rožo na oknu

grnile nenadne bele megle. Naporno delovanje strojev se je ojačilo, v naslednjem trenutku pa je ladja izpremenila smer, pomikala se je vedno bolj nazaj. Pretekla je mučna ura, preden je končno prenehal pritisk. Ledena sapa se je umeknila toplejši temperaturi. »Prešlo je, hvala Bogu!« Potniki so jedva slutili, da so prestali strašno nevarnost, kajti ladja se je bila v zadnjem trenutku izognila najstrašnejši morski pošasti — ledeni gori.

Ena najlepših ledenih gor, ki jih je dozdaj bilo mogoče videti. Elementi so ji dali tako obliko, da sliči ogromnemu normanskemu gradu, kakor o njih pripovedujejo bajke

Ledarji

Dr. V. Bohinec

Preden so iznašli stroje za umetno izdelovanje ledu, je bila preskrba z ledom v velikem delu Evrope, zlasti pa v južni Evropi, med najvažnejšimi gospodarskimi vprašanji, ki jih je prinašal zimski čas. Znano je, da je n. pr. na Siciliji imel še pred kratkim nadškof v Cataniji edini pravico izkoriščati sneg, ki je zapadel tekom zime na Etni in tudi drugod po Italiji so slične »snežne pravice« svojočas veljale več kot suho zlato. Časi so se izpremenili in tovarne dobavljajo hladilnicam klavnice, pivovaren itd. lepo in enakomerno obsekane klade čistega ledu. Kljub temu stari način pridobivanja ledu še ni popolnoma izginil in tudi v Ljubljani vidimo pozimi čestokrat vozove z ledom, ki ga pripeljejo ledarji z Barja. Pa tudi od drugod roma led v Ljubljano, zlasti z Dolenjskega, z Gorenjskega manj. Letos n. pr. Blejsko jezero kar ni hotelo zmrzniti in ledu je bilo vobče malo. Zato pa so ga tam, kjer so ga imeli, lahko tem bolj izkoriščali, tako n. pr. v gorenjskih Rátečah, kjer je kopanje ledu v navadi že od nekdaj.

Na južnem robu Rateške doline se širijo Ledine, močvirnat, ob visoki vodi večkrat jezeru sličen svet, tako da je v starejših zemljevidih celo zaznamovan z imenom Rateško jezero (Ratečani sami pa imenujejo Rateška jezera tista, ki so turistom znana kot Klanška ali Mangrtska jezera). Vodo dobivajo Ledine deloma od Julijskih pobočij, vendar to le v slučaju, da se dvigne talna voda, deloma pa od Karavank in sicer iz hudournikov Trebiže in Kravnjaka. Ker odteka voda iz Ledin podzemno k Savi, jih moramo smatrati za enega izmed savskih izvirkov; Sava ne izvira le v Julijskih Alpah, temveč tudi v Karavankah!

Led so Ratečani v sicer brezplodnih in nekoristnih Ledinah kopali zlasti odkar je stekla po savski dolini železnica (l. 1872). Tedaj je novo prometno sredstvo nudilo možnost izvoza tudi v daljnje kraje in ker je bližnje Primorje zelo povpraševalo po ledu, so ga razpečevali z lahkoto. Celi vlaki ledu so potovali v Trst, Gorico in celo v Videm. Ratečani so pa led dobavljali tudi s svojih jezer, ki so

Brezplačen popis Vašega življenja.

»Vseh skrbi se morete oprostiti«,
pravi sloveči astrolog.

Oris ali popis življenja je za trezno mislečega človeka tako važen, kakor zemljevid za pomorščaka. Zakaj bi hodili slepo naokoli, če dobite lahko potem običajnega pisma točne informacije, ki naj Vam pomorejo do sreče in uspeha?

Prej posvarjen, prej obvarjen.

Profesor Roxroy Vam bo razložil, na kakšen način morete doseči uspeh, v katerih dneh Vam bo sreča naklonjena in kdaj ne, priporočil Vam bo, kdaj se lotite tega ali onega, ali nastopite potovanje, kdaj in koga poročite, kdaj si poizkusite izboljšati svoj položaj, kdaj smete investirati in ali so umestne spekulacije. To vse in mnogo drugega je mogoče doznati iz Vašega življenjskega popisa.

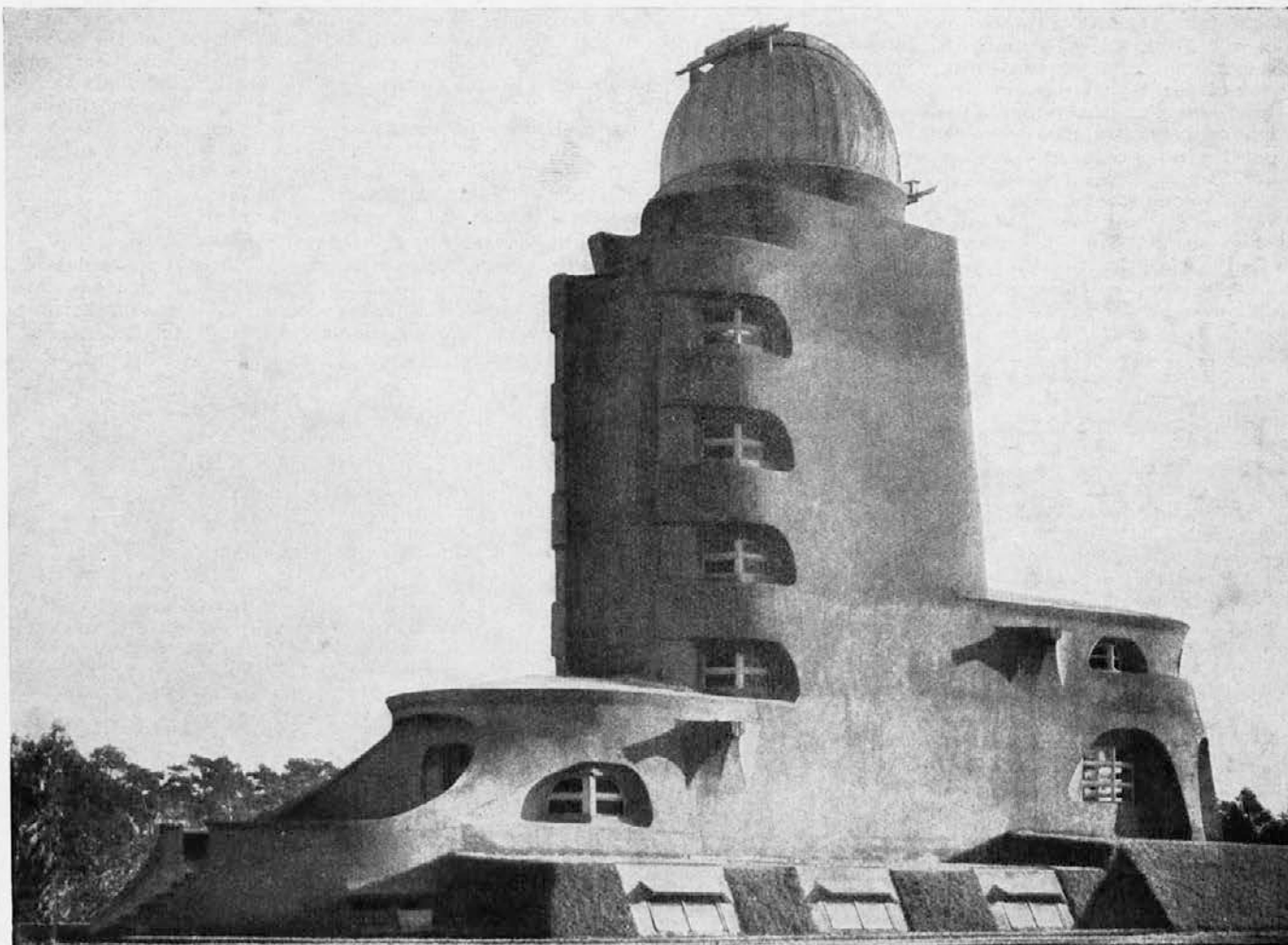

Mme. E. Servagnet, Villa Petit Paradis, Alger, piše:

»Horoskop, ki sem ga prejela, me popolnoma zadovoljuje, kajti mojo preteklost in sedanost prikazuje nadvse točno, nadalje podaja verno sliko mojega značaja in moje zdravstveno stanje, razkriva pa diskretno tudi mojo prihodnost ter mi daje tozadevno dragocen nasvet. Delo profesorja Roxroy-a je res nekaj izrednega.«

Če želite dobiti brezplačno popis Vašega življenja, naznačite samo dan, mesec, leto in kraj Vašega rojstva, napišite razločno in brezpogojno svojeručno Vaše ime in naslov in pošljite te podatke takoj profesorju Roxroy-u. Če hočete, priložite lahko 10 Din v bankovcih (kovanega denarja ne prilagati) za poštnino, pisnino itd. — Naslov: ROXROY, Dept. 8395 Č, Emmastraat 42, Haag (Holland). Pisemska pristojbina za Holandsko: 3 Din.

N. B. Profesor Roxroy ne zna slovensko, ter mu je zelo žal, da more spričo tega odgovoriti le v nemščini (na željo tudi v francoščini ali angleščini).

Observatorij, t. zv. Einsteinov stolp v Potsdamu pri Berlinu. Delo arh. Mendelsohna. Primerjaj obliko ledene gore na str. 70.!

Ledine v Ratečah na Gorenjskem pozimi. Sekira in kramp sta orodje »ledarja« Foto V. Bohinc

bila do rapalskega miru vsaj deloma na ozemlju rateške občine. Tu so imeli ledu nekoč (krog l. 1896-97) toliko, da so nalomili celo skladovalnico, jo zavarovali z deskami in beli tovor izvažali potem v maju in juniju. Pred vojno so plačevali trgovci za vagon ledu 8 do 9 goldinarjev, danes pa znaša njegova cena 450 Din za 10 tonski in 900 dinarjev za 20 tonski voz.

Med vojno so lomili v Ratečah led samo l. 1915 in ga pošiljali v Ljubljano, zopet pa so začeli s tem delom lanske leto, ko je gospodarska kriza prisilila revne vaščane do vsakega, tudi najtežjega dela. Kajti kopanje ledu ni lahka, temveč zelo naporna reč. Udeležujejo se ga moški in ženske; delajo ves dan in če treba tudi ponoči. Orodje ledarjev je sekira, s katero sekajo plošče, ki jih nato dvigajo in lomijo s cepinom ozir. krampom. Prikladno je, da se nahajajo Ledine tik ob progi, celo, odkar imajo Rateče od septembra 1930 na postaji tudi še skladišče. Lani so izvozili krog 300 vagonov ledu, letos ga je šlo tekom januarja že 100 vagonov v Ljubljano in v nekatere kraje na Hrvaškem in v Slavoniji.

V bolj južnih krajih, kjer voda po zimi sploh ne zmrzuje, so bili in so deloma še danes navezani ali na uvoz ledu od drugod, ali ga pa dobivajo tu in tam iz naravnih »ledenic«, t. j. podzemeljskih jam, v katerih se tvori led.

Takih jam imamo v apnenastem ozemlju zelo mnogo. Nahajajo se n. pr. tudi v Kamniških Alpah, na Veliki planini (V Kofcih, Mala veternica, Velika veternica), vendar pa te za gospodarsko izrabo ne pridejo v poštev. Toliko važnejše so pa nekoč bile ledenice na Krasu. Iz Friedrichsteinske ledenice pri Kočevju led izvažajo menda še sedaj. Najbolj pa so kmetje svojčas izkoriščali slične jame na Nanosu in v Trnovskem gozdu. Na Nanosu nosita dve celo ime »ledenik« in sicer sta to Veliki in Mali Trški ledenik. Iz obeh so okoličani jemali led in ga vozili v Trst; zadnjič se je to zgo-

Desno: Ledenica pod Taborom, nedaleč od Županove jame. Svojčas so Kraševci prekrbovali primorska

mesta z ledom iz takih ledenic Foto: Društvo za raziskovanje jam

dilo l. 1876. V šestdesetih letih preteklega stoletja so lomili led tudi v Ledenici pod Goljakom v Trnovskem gozdu. Dobivali so ga na prav priprost način. Izsekavali so ga v kockastih, do 50 kg težkih kladah, ki so jih znosili moški na ramah in po nevarnih lestvah na prosto. Tu so jih nalagali na vozove in ponoči vozili v Gorico in Trst. Iz Trsta je ta led mnogokrat potoval še dalje v Italijo, zlasti v Benetke in v Dalmacijo. Takrat so torej Kraševci oskrbovali jadranska mesta s sladoledom!

Tudi na Hrvaškem, v Bosni in v Srbiji so nekatere ledenice vršile in še vrše isto nalogo, tako ledenice v Kapeli, »Ledenica« pri Trvnju nedaleč od Ključa v Bosni, »Ledenica« pod Rtanjem v Srbiji, ki dobavlja kristalno-čiste ledene klade Aleksinački banji, in še druge.

Ratečani prevažajo led z Ledin na bližnjo železniško postajo. Letna produkcija 300 vagonov prinaša revni gorski vasi vsaj nekaj zimskega zaslužka Foto V. Bohinc

NAJVEČJA

IZBIRA BLAGA
ZA ŠPORT IN
TURISTIKO PRI

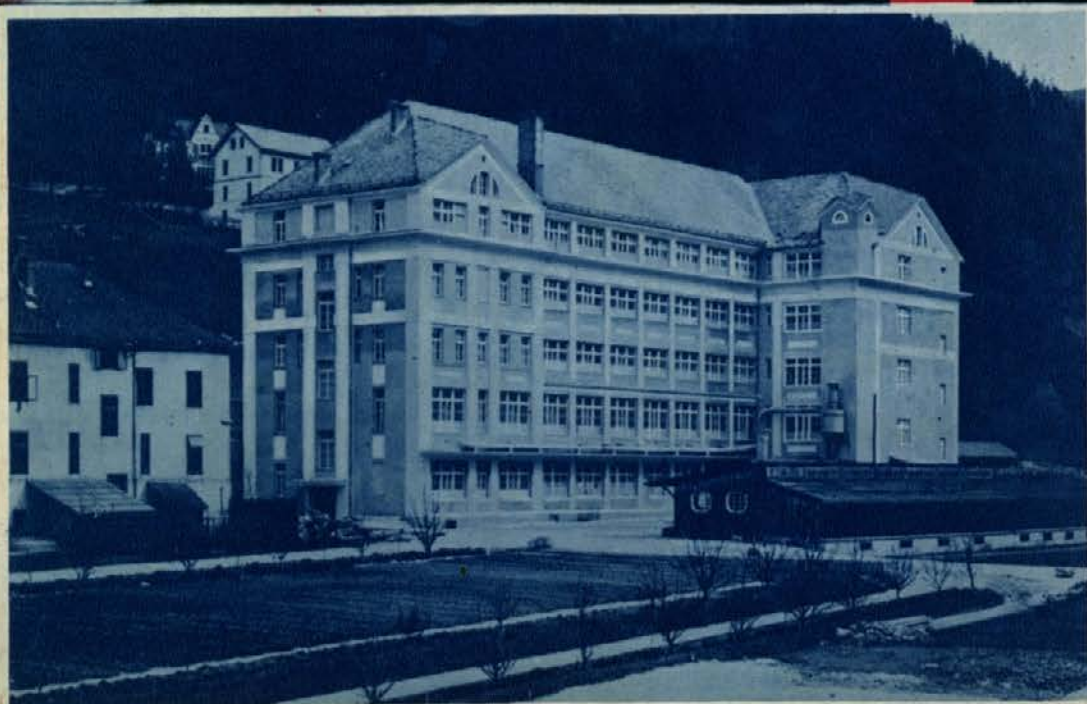

A & E SKABERNE

LIUBLJANA *

PEKO

D · Z · O · Z ·
TRŽIČ

NAJVEČJA

TOVARNA

ČEVLJEV

V JUGOSLAVIJI